

Tredje inretnarknadspaketet för el och naturgas – vissa genomförandeåtgärder

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till ändringar i ellagen (1997:857) och naturgaslagen (2005:403) i proposition 2011/12:77. Ändringarna syftar till att anpassa den svenska lagstiftningen till de EU-författningar som ingår i det s.k. tredje inretnarknadspaketet för el och naturgas. En följd-motion om att regeringen ska verka för att ändra EU:s bestämmelser om övervakningsplaner avstyrks av utskottet.

I betänkandet behandlas även ett antal motioner med elmarknadspolitisk anknytning från den allmänna motionstiden 2011. Motionerna rör bl.a. elmarknadens funktion, elområden, anslutning av små elproduktionsanläggningar och kommunala energibolag. Samtliga dessa motioner avstyrks i berörda delar.

I betänkandet finns sju reservationer, varav tre avser utskottets motivering.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Bakgrund	6
Tredje inreklamningspaketet för el och naturgas	6
Målen för den svenska politiken för el- och naturgasmarknaderna	7
Propositionens huvudsakliga innehåll	7
Utskottets överväganden	9
Vissa genomförandeåtgärder med anledning av tredje inreklamningspaketet för el och naturgas	9
Propositionen	9
Motionen	15
Utskottets ställningstagande	15
Allmänt om elmarknadens funktion	16
Motionerna	16
Vissa kompletterande uppgifter	18
Utskottets ställningstagande	23
Elområden	24
Bakgrund	24
Motionen	25
Vissa kompletterande uppgifter	25
Utskottets ställningstagande	26
Anslutning av små elproduktionsanläggningar	28
Motionen	28
Vissa kompletterande uppgifter	28
Utskottets ställningstagande	30
Kommunala energibolag	30
Motionerna	30
Vissa kompletterande uppgifter	31
Utskottets ställningstagande	34
Övriga frågor	35
Motionerna	35
Vissa kompletterande uppgifter	36
Utskottets ställningstagande	38
Reservationer	40
1. Övervakningsplan för samriskföretag, punkt 2 (SD)	40
2. Allmänt om elmarknadens funktion, punkt 3 (V)	41
3. Elområden, punkt 4 – motiveringen (S)	42
4. Elområden, punkt 4 – motiveringen (MP)	43
5. Elområden, punkt 4 – motiveringen (V)	44
6. Anslutning av små elproduktionsanläggningar, punkt 5 (S, MP, V)	45
7. Kommunala energibolag, punkt 6 (S, MP, V)	46
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	48

Propositionen	48
Följdmotionen	48
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	48
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	51

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Ändringar i ellagen och naturgaslagen**

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i ellagen (1997:857),
2. lag om ändring i naturgaslagen (2005:403).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2011/12:77 punkterna 1 och 2.

2. **Övervakningsplan för samriskföretag**

Riksdagen avslår motion

2011/12:N5 av Lars Isovaara (SD).

Reservation 1 (SD)

3. **Allmänt om elmarknadens funktion**

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:N236 av Robert Halef (KD),

2011/12:N274 av Phia Andersson m.fl. (S),

2011/12:N285 av Adnan Dibrani och Hans Hoff (båda S),

2011/12:N342 av Lars Johansson m.fl. (S) yrkande 9,

2011/12:N343 av Lars Johansson m.fl. (S) yrkande 6 och

2011/12:N364 av Kent Persson m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 4, 6, 8 och 9.

Reservation 2 (V)

4. **Elområden**

Riksdagen avslår motion

2011/12:N242 av Christer Nylander m.fl. (FP).

Reservation 3 (S) – motiveringen

Reservation 4 (MP) – motiveringen

Reservation 5 (V) – motiveringen

5. **Anslutning av små elproduktionsanläggningar**

Riksdagen avslår motion

2011/12:N284 av Louise Malmström och Thomas Strand (båda S).

Reservation 6 (S, MP, V)

6. **Kommunala energibolag**

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:N311 av Annika Lillemets m.fl. (MP),

2011/12:N343 av Lars Johansson m.fl. (S) yrkande 10 och

2011/12:N381 av Johan Linander (C).

Reservation 7 (S, MP, V)

7. Övriga frågor

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:N280 av Anders Åkesson (C),

2011/12:N297 av Leif Pettersson m.fl. (S) och

2011/12:N309 av Gunnar Axén och Andreas Norlén (båda M).

Stockholm den 3 maj 2012

På näringsutskottets vägnar

Mats Odell

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Odell (KD), Jessica Polfjärd (M), Jennie Nilsson (S), Hans Rothenberg (M), Carina Adolfsson Elgestam (S), Olof Lavesson (M), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Ann-Kristine Johansson (S), Eva Flyborg (FP), Helena Lindahl (C), Karin Åström (S), Jonas Jacobsson Gjörtler (M), Lars Isovaara (SD), Kent Persson (V), Ingela Nylund Watz (S), Ingemar Nilsson (S) och Lise Nordin (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas

- proposition 2011/12:77 Tredje inre marknads paketet för el och naturgas – vissa genomförandeåtgärder
- en motion som har väckts med anledning av propositionen
- 13 motioner (19 yrkanden) från den allmänna motionstiden 2011 om olika energimarknadsfrågor.

Bakgrund

Tredje inre marknads paketet för el och naturgas

Den 13 juli 2009 antog Europaparlamentet och rådet det s.k. tredje inre marknads paketet för el och naturgas. Paketet består av följande fem lagstiftningsakter:

- Elmarknadsdirektivet¹
- Gasmarknadsdirektivet²
- Förordning om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel³
- Förordning om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten⁴
- Förordning om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (byråförordningen)⁵

Paketet syftar till att fullborda inrättandet av en gemensam inre marknad för el och naturgas. Det omfattar bl.a. nya och mer detaljerade åtgärder som ska främja harmoniseringen och dess effekter. Åtgärder föreskrivs inom ett flertal områden, däribland sådana som syftar till att skapa en mer effektiv åtskillnad mellan överföringsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet, bestämmelser som innebär ett utökat konsumentskydd samt ett mer detaljerat regelverk kring de nationella tillsynsmyndigheternas befogenheter och uppgifter.

¹ Direktiv 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (EUT L 211, 14.8.2009, s. 55, Celex 32009L0072).

² Direktiv 2009/73/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG (EUT L 211, 14.8.2009, s. 94, Celex 32009L0073).

³ Förordning (EG) nr 714/2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel och om upphävande av förordning (EG) nr 1228/2003 (EUT L 211, 14.8.2009, s. 15, Celex 32009R0714).

⁴ Förordning (EG) nr 715/2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten och om upphävande av förordning (EG) nr 1775/2005 (EUT L 211, 14.8.2009, s. 36, Celex 32009R0715).

⁵ Förordning (EG) nr 713/2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (EUT L 211, 14.8.2009, s. 1, Celex 32009R0713).

Som ett led i att genomföra det tredje inre marknadspaketet i Sverige överlämnade regeringen våren 2011 propositionen Tredje inre marknadspaketet för el och naturgas (prop. 2010/11:70) till riksdagen. I propositionen föreslogs nya lagar om certifiering av företag som bedriver överföring av el i stamledningar respektive naturgas genom högtrycksledningar. Vidare föreslogs ett antal ändringar i ellagen (1997:857) och naturgaslagen (2005:403). Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2010/11:NU21).

I den nyssnämnda propositionen konstaterade regeringen att det i en rad frågor saknades underlag för att slutligt ta ställning till om genomförandeåtgärder var nödvändiga eller för att lämna förslag till en författningsreglering. Mot denna bakgrund utarbetades en promemoria i Regeringskansliet (Tredje inre marknadspaketet för el och naturgas – vissa genomförandeåtgärder). Promemorian – som har remissbehandlats – ligger till grund för förslagen i den nu aktuella propositionen. Lagrådet har granskat förslagen och regeringen har i huvudsak följt Lagrådets förslag.

Målen för den svenska politiken för el- och naturgasmarknaderna

Målet för den svenska elmarknadspolitikerna är att åstadkomma en effektiv elmarknad med väl fungerande konkurrens som ger en säker tillgång på el till internationellt konkurrenskraftiga priser. Målet innebär en strävan mot en väl fungerande marknad med ett effektivt resursutnyttjande och en effektiv prisbildning och omfattar en vidareutveckling av den gemensamma elmarknaden i Norden. Detta innebär en fortsatt satsning på harmonisering av regler och ett utökat samarbete mellan de nordiska länderna.

Målet för politiken för naturgasmarknaden är att vidareutveckla gasmarknadsreformen så att en effektiv naturgasmarknad med verklig konkurrens kan uppnås.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I regeringens proposition 2011/12:77 Tredje inre marknadspaketet för el och naturgas – vissa genomförandeåtgärder föreslås ändringar i ellagen (1997:857) och naturgaslagen (2005:403). Syftet med förslagen är att genomföra delar av EU:s s.k. tredje inre marknadspaket för el och naturgas.

Förslaget innebär att vissa samriskföretag på el- respektive naturgasmarknaden ska vara skyldiga att upprätta en övervakningsplan. Ett elnätsföretag ska inte få ingå avtal om tillträde till en ledning eller ett ledningsnät förrän de metoder som har använts för att utforma avtalsvillkoren, med undantag för avgifter för överföring av el och för anslutning, har prövats av nätmyndigheten. Vidare ska den som innehar en förgasningsanläggning (LNG-anläggning) inte få börja tillämpa sin tariff för tillträde förrän de metoder som har använts för att utforma tariffen har godkänts av tillsynsmyndigheten.

Regeringen föreslår också att det ska införas tydligare krav på åtskillnad av naturgaslagring i förhållande till produktion av eller handel med naturgas. På naturgasområdet föreslås också bestämmelser som ska säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter inom en transmissions-, lagrings- eller förgasningsverksamhet inte görs tillgängliga för delar av företaget eller koncernen som bedriver annan verksamhet. Regeringen eller tillsynsmyndigheten ska samtidigt få meddela föreskrifter om skyldighet för sådana företag att offentliggöra information som har betydelse för naturgasmarknadens funktion. Bestämmelserna om undantag för ny naturgasinfrastruktur föreslås få ett delvis annat innehåll.

Slutligen ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer enligt förslaget få meddela föreskrifter om skyldighet för el- och naturgasleverantörer att dokumentera och bevara uppgifter om leveransavtal och derivatinstrument och på begäran lämna sådana uppgifter till en svensk myndighet eller Europeiska kommissionen.

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2012.

Utskottets överväganden

Vissa genomförandeåtgärder med anledning av tredje inre marknads paketet för el och naturgas

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag till ändringar i ellagen (1997:857) och i naturgaslagen (2005:403). En motion om övervakningsplan för s.k. samriskföretag avslås med hänvisning till att EU-bestämmelserna på detta område måste arbetas in i svensk lagstiftning.

Jämför reservation 1 (SD).

Inledning

Huvuddelarna av det tredje inre marknads paketet för el och naturgas behandlades av riksdagen våren 2011 (bet. 2010/11:NU21). I den nu aktuella propositionen behandlas ytterligare delar av paketet. I följande avsnitt ges en översiktlig beskrivning av förslagen i propositionen tillsammans med den motion som har väckts med anledning av propositionen. För en mer utförlig beskrivning av regeringens överväganden bakom förslagen eller de bestämmelser i tredje inre marknads paketet som ligger till grund för förslagen hänvisar utskottet till propositionen.

Propositionen

Övervakningsplan för samriskföretag

I artikel 6 i elmarknadsdirektivet finns bestämmelser om främjande av regionalt samarbete. Motsvarande bestämmelser finns i gasmarknadsdirektivet (artikel 7). I de båda direktiven föreskrivs att om vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystemen deltar i ett samriskföretag som inrättats i syfte att genomföra samarbetet ska samriskföretaget upprätta och genomföra en övervakningsplan med åtgärder som ska vidtas för att förhindra diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende. Regeringen har konstaterat att regelverket behöver kompletteras i fråga om vad som ska gälla i en situation där ett vertikalt integrerat företag ingår i ett samriskföretag som agerar på den svenska el- eller naturgasmarknaden.

Regeringen föreslår därför ändringar i el- respektive naturgaslagen (3 kap. 17 b § ellagen respektive 4 kap. 7 § naturgaslagen) som innebär att ett samriskföretag på el- eller naturgasområdet ska upprätta och genomföra en övervakningsplan, om

- företaget har bildats för att genomföra ett samarbete som syftar till att integrera marknader för el i Norden och Europeiska unionen
- det bland de företag som har bildat samriskföretaget finns nätföretag som ingår i samma koncern som företag som bedriver produktion av eller handel med el, med undantag för företag som bedriver elproduktion som uteslutande är knuten till driften av stamnätet.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som samriskföretaget ska vidta för att förhindra diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende gentemot övriga aktörer på elmarknaden. I planen ska särskilt anges de särskilda skyldigheter som företagets anställda har för att förhindra detta. Övervakningsplanen ska godkännas av byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Agency for the Cooperation of Energy Regulators, Acer). Planen ska ges in till byrån för en prövning av om ett sådant godkännande kan ges. Remissinstanserna har tillstyrkt förslagen eller inte framfört några invändningar mot det.

Villkor för tillträde till infrastruktur

I artikel 37.6 i elmarknadsdirektivet finns bestämmelser om förhandsprövning av villkor för tillträde till infrastruktur. Tillsynsmyndigheterna, i Sverige nätmyndigheten (Energimarknadsinspektionen), ska bl.a. ansvara för att i förväg fastställa eller godkänna åtminstone metoder för att beräkna eller fastställa villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer eller deras beräkningsmetoder.

Regeringen anser att lagändringar kan vara nödvändiga när gäller tillträde till gränsöverskridande infrastruktur. Därför föreslår regeringen att en nätkoncessionshavare inte ska få ingå avtal om tillträde till en ledning eller ett ledningsnät förrän de metoder som har använts för att utforma avtalsvillkoren har prövats av nätmyndigheten. Nätmyndigheten ska godkänna metoderna, om de kan antas leda till att avtalen är objektiva och icke-diskriminerande. Prövningen ska dock inte omfatta metoder för att utforma avgifter för överföring av el eller för anslutning. Om nätmyndigheten inte godkänner de metoder som föreslås i en ansökan, ska myndigheten i beslutet ange de metoder som i stället ska tillämpas.

Nätmyndighetens beslut ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Beslutet ska dock gälla omedelbart. Bestämmelserna om förhandsprövning ska emellertid inte tillämpas på sådana avtal om tillträde till en ledning eller ett ledningsnät som en nätkoncessionshavare ingår före den 1 januari 2013 eller avtal som nätkoncessionshavaren ingår under tiden från det att en ansökan om metodprövning har lämnats in till nätmyndigheten till dess att myndigheten har meddelat beslut i ärendet, om ansökan har lämnats in före utgången av augusti 2012.

Av artikel 41.6 a och c i gasmarknadsdirektivet framgår att tillsynsmyndigheterna ska ansvara för att i förväg fastställa eller godkänna åtminstone metoder för att beräkna eller fastställa villkoren för tillträde till förgasningsanläggningar samt tillträde till gränsöverskridande infrastruktur, inbegripet förfaranden för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning.

Det finns i dag inga svenska bestämmelser om förhandsprövning när det gäller tillträde till förgasningsanläggningar. För att den svenska lagstiftningen ska uppfylla kraven i gasmarknadsdirektivet bör det införas bestämmelser om en sådan prövning. Den förhandsreglering i 6 kap. 5 § naturgaslagen som gäller i fråga om överföring och anslutning bör därför även omfatta tillträde till förgasningsanläggningar. I sammanhanget bör det nämnas att det av propositionens konsekvensanalys (s. 48) framgår att det i dagsläget inte finns några förgasningsanläggningar anslutna till det svenska naturgasnätet.

Åtskillnad av naturgaslagring

I artikel 15 i gasmarknadsdirektivet finns bestämmelser om åtskillnad av systemansvariga för lagringssystem. I den svenska lagstiftningen finns bestämmelser om åtskillnad av lagrings- och förgasningsanläggningar i 4 kap. 2 § naturgaslagen. Bestämmelserna i nyssnämnd paragraf svarar endast delvis mot de krav som ställs upp i artikel 15 i gasmarknadsdirektivet när det gäller innehavare av lagringsanläggningar. Regeringen anser att det i fråga om innehavare av lagringsanläggningar bör införas bestämmelser om funktionell åtskillnad i den svenska naturgaslagen. Föreskrifterna bör utformas på i huvudsak samma sätt som bestämmelserna om funktionell åtskillnad i 3 kap. ellagen.

Regeringen föreslår också att ett företag som innehar en lagringsanläggning och ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas inte ska få bevilja anställda i ledande ställning löner eller andra förmåner som grundar sig på resultatet i de delar av koncernen som bedriver sådan produktion eller handel. Regeringen föreslår att en ny bestämmelse införs i 4 kap. 2 a § naturgaslagen och att motsvarande föreskrifter i ellagen används som förebild.

Av artikel 15.2 c i gasmarknadsdirektivet framgår att den systemansvarige för lagringssystemet ska ha faktisk beslutanderätt, oberoende av det integrerade naturgasföretaget, när det gäller de tillgångar som behövs för drift, underhåll och utveckling av lagringsanläggningar. En motsvarande reglering finns i dag i 3 kap. 1 d § ellagen. Regeringen föreslår att bestämmelser med i huvudsak samma innehåll införs i 4 kap. 2 b § naturgaslagen i fråga om den faktiska beslutanderätten för företag som innehar en lagringsanläggning.

I artikel 15.2 d i gasmarknadsdirektivet finns bestämmelser om övervakningsplan. Regeringen föreslår att bestämmelser om övervakningsplan i enlighet med gasmarknadsdirektivets krav införs i 4 kap. 7 och 8 §§ naturgaslagen. Innebörden av bestämmelserna är att ett företag som innehar en

lagringsanläggning och ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas ska upprätta en övervakningsplan och se till att planen följs.

Regeringen föreslår att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela föreskrifter om undantag från kraven på åtskillnad när det gäller lagringsanläggningar. Bestämmelserna om undantag regleras enligt förslaget i propositionen i 4 kap. 9 § naturgaslagen.

Konfidentiell behandling av uppgifter

I artikel 16 i gasmarknadsdirektivet finns bestämmelser om konfidentiell behandling av uppgifter. Regeringen föreslår att om en transmissionsnätsoperatör eller ett företag som innehar en lagrings- eller förgasningsanläggning bedriver även annan verksamhet, ska företaget säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet. Om företaget ingår i en koncern, ska det säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter inte görs tillgängliga för företaget i koncernen som bedriver annan verksamhet. Det nyss sagda ska dock inte hindra att kommersiellt känsliga uppgifter görs tillgängliga om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion. Regeringen föreslår att de nya bestämmelserna införs i 3 kap. 2 f § och 4 kap. 2 c och 2 d §§ naturgaslagen.

I artikel 16.3 i gasmarknadsdirektivet stadgas att information som är nödvändig för en effektiv konkurrens och en välfungerande marknad ska offentliggöras. Regeringen anser att ett allmänt hållet krav att offentliggöra information framstår som alltför svårtolkat för att det ska vara lämpligt att införa en bestämmelse om en sådan skyldighet. I propositionen föreslås i stället att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela föreskrifter om skyldighet för transmissionsnätsoperatörer och företag som innehar en lagrings- eller förgasningsanläggning att offentliggöra information som har betydelse för naturgasmarknadens funktion. Regeringen föreslår att dessa nya normgivningsbemyndiganden införs i 3 kap. 12 § och 4 kap. 10 § naturgaslagen.

Ny naturgasinfrastruktur

I 9 kap. naturgaslagen finns bestämmelser som gör det möjligt för den som planerar att bygga en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning att få undantag från vissa av naturgaslagstiftningens bestämmelser. Ett ärende om undantag utreds av tillsynsmyndigheten som med ett eget yttrande överlämnar ärendet till regeringen för beslut.

De skyldigheter som omfattas av undantag enligt nuvarande 9 kap. 1 § första stycket naturgaslagen motsvarar i stort de skyldigheter som anges i artikel 36.1 i gasmarknadsdirektivet. Samstämmigheten är dock inte fullständig.

Mot den bakgrunden föreslår regeringen att naturgasinfrastruktur ska kunna beviljas undantag från naturgaslagens bestämmelser om avgränsning av transmissionsverksamhet, tillträde för tredje part till naturgasledningar, lagrings- och förgasningsanläggningar och förhandsreglering av tariffer. Ett beslut om undantag ska få avse hela eller en del av kapaciteten i den berörda ledningen eller anläggningen.

I artikel 36.6 tredje stycket i gasmarknadsdirektivet finns nya bestämmelser som innebär att tillsynsmyndigheten redan innan ett undantag beviljas ska besluta om vilka regler och system som ska gälla för förvaltning och tilldelning av kapacitet. Regeringen föreslår därför att bestämmelser om villkor av detta slag införs i 9 kap. 3 a § naturgaslagen. Bestämmelsen innebär att innan ett beslut om undantag meddelas i fråga om naturgasinfrastruktur ska villkor fastställas för hanteringen av kapacitet. Villkoren ska säkerställa att

- alla potentiella användare av ledningen eller anläggningen får möjlighet att anmäla sitt intresse för att teckna avtal om viss kapacitet innan kapaciteten fördelas
- den kapacitet som inte används görs till föremål för handel på en marknad och att den som har tecknat avtal om kapacitet har möjlighet att bedriva sådan handel.

Den som har ansökt om undantag ska ha fördelat kapaciteten inom sex månader efter det att villkor har fastställts. Ett undantag ska inte få beviljas innan kapaciteten har fördelats.

Av artikel 36.3 i gasmarknadsdirektivet framgår att den nationella tillsynsmyndigheten, dvs. Energimarknadsinspektionen, beslutar om undantag i det enskilda fallet. I artikel 36.4 i gasmarknadsdirektivet finns bestämmelser om ny naturgasinfrastruktur som sträcker sig över mer än en medlemsstats territorium. Av artikel 36.4 tredje stycket framgår att byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer) i vissa fall ska utföra de uppgifter som i artikel 36 tilldelas de berörda medlemsstaternas tillsynsmyndigheter. Acer ska pröva frågorna om undantag när ärendet rör gränsöverskridande infrastruktur. Det är därför nödvändigt att i svenska nationella föreskrifter ange när Acer fungerar som prövningsmyndighet i enlighet med det som anges i artikel 36.4 i gasmarknadsdirektivet.

I propositionen föreslås därför att regeringen ska få meddela föreskrifter om i vilka fall frågor om undantag prövas av Acer och i vilka fall de prövas av den nationella tillsynsmyndigheten.

Det nuvarande bemyndigandet till regeringen att meddela föreskrifter om handläggningen ska upphävas. Regeringen anser inte att det har framkommit några starka praktiska skäl som talar för att ärenden som har inletts före ikraftträdandet undantas från den nya handläggningsordningen. Någon särskild övergångsbestämmelse behövs alltså inte.

Skyldighet att bevara information

I artikel 40 i elmarknadsdirektivet finns bestämmelser om skyldighet att bevara information. Nya el- och gasmarknadsutredningen (Nelga) har pekat på att det i Sverige redan finns en rad bestämmelser om vilken information som ett företag ska spara. Utredningen konstaterade också att det i ellagstiftningen saknas bestämmelser som anger vilken typ av information som elhandelsföretag ska spara samt vilka myndigheter som ska ha tillgång till denna (SOU 2010:30 s. 203). Regeringen (prop. 2010/11:70 s. 73 f.) har å sin sida konstaterat att det är osäkert om den lagstiftning som utredningen har pekat på är tillräcklig för att helt uppfylla kraven i artikel 40.

Regeringen konstaterar bl.a. att det är tveksamt att gällande bestämmelser i bokföringslagen (1999:1078) säkerställer att ett elhandelsföretag bevarar samtliga de uppgifter som anges i direktivet. Regeringen anser att det därför finns behov av att kunna införa nya bestämmelser, som ett komplement till den reglering som redan finns i bokföringslagen.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för elleverantörer att dokumentera och bevara uppgifter om leveransavtal, derivatinstrument och transaktioner som gäller sådana avtal eller instrument samt att på begäran lämna sådana uppgifter till en svensk myndighet eller Europeiska kommissionen. Det nya normgivningsbemyndigandet införs i 12 kap. 15 § ellagen.

Även i gasmarknadsdirektivet (art. 44) finns bestämmelser om bevarande av information liknande de i elmarknadsdirektivet. De överväganden som redovisats ovan när det gäller företag på elmarknaden är därför i allt väsentligt relevanta även på naturgasområdet. Regeringen föreslår att ett normgivningsbemyndigande motsvarande det som ovan föreslås i ellagen även införs i naturgaslagen (10 kap. 13 §).

Ikraftträdande och konsekvensanalys

Regeringen anser att lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt med hänsyn till att direktiven skulle ha varit genomförda senast den 3 mars 2011. Regeringens förslag till ikraftträdandetidpunkt är därför den 1 juli 2012.

Förslagen i propositionen påverkar främst de enskilda el- och naturgasföretagen och i viss mån Energimarknadsinspektionen. Företagsgrupper som berörs är elleverantörer och elnätsföretag samt gashandelsföretag, transmissionsnätsoperatörer och innehavare av lagrings- och förgasningsanläggningar. En redovisning av hur olika aktörer påverkas av de nya bestämmelserna finns på s. 46–51 i propositionen.

Motionen

Att delar av Europa överger en stabil elmarknad till förmån för vind, kol, utomeuropeisk gas och el framhålls som ett allvarligt problem i motion 2011/12:N5 av Lars Isovaara (SD). Enligt motionären kan utvecklingen på den europeiska energimarknaden påverka Sverige negativt. För att motverka diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende av ”vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystemen” gentemot aktörer på el- respektive naturgasmarknaden ska detta enligt direktivet regleras genom upprättande av en övervakningsplan. Motionären anser att denna plan bör övervakas och verkställas av den nationella tillståndsmyndigheten eller genom bilaterala avtal mellan nationella tillståndsmyndigheter, och inte av den EU-gemensamma myndigheten Acer. Detta för att minimera eventuella negativa effekter på den svenska marknaden på grund av överstatliga beslut.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet tar först ställning till förslagen i propositionen om ändringar i ellagen och naturgaslagen. Därefter behandlar utskottet motionen om övervakningsplan för samriskföretag.

Ändringar i ellagen och naturgaslagen

Utskottet har inga invändningar mot de ändringar i ellagen (1997:857) respektive naturgaslagen (2005:403) som regeringen föreslår i proposition 2011/12:77 och som syftar till att genomföra delar av EU:s tredje inre marknads paket för el och naturgas i Sverige. Förslagen till riksdagsbeslut tillstyrks således av utskottet.

Övervakningsplan för samriskföretag

Av artikel 6 i elmarknadsdirektivet framgår att den övervakningsplan som vissa s.k. samriskföretag är skyldiga att ta fram ska underställas Acer för godkännande. Motsvarande bestämmelser finns i gasmarknadsdirektivet. Sverige är skyldigt att inarbeta motsvarande reglering i nationell lagstiftning. Något utrymme för att från svensk sida ensidigt välja en annan ordning för godkännande kan inte anses föreligga. Uppfattningen som framförs i motion 2011/12:N5 av Lars Isovaara (SD) – att Acer inte ska ha denna roll utan att den bör vila på nationella myndigheter och regleras genom bilaterala överenskommelser mellan grannländer – bör därför lämnas utan vidare åtgärd. Motionen avstyrks följaktligen.

Allmänt om elmarknadens funktion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om elmarknadens funktion bl.a. med hänvisning till pågående utredningar om elmarknadsreformen och till att nya regler förväntas öka förutsättningarna för en effektiv marknadsövervakning.

Jämför reservation 2 (V).

Motionerna

Sedan 1996 är den svenska elmarknaden avreglerad. Elpriserna är dock högre än någonsin, sägs det i motion 2011/12:N274 av Phia Andersson m.fl. (S). Tre kraftbolag äger 90 procent av all produktion och distribution av el. Detta faktum gynnar, enligt motionärerna, varken industrin eller enskilda konsumenter. Motionärerna anser att det bör göras en översyn av måluppfyllelsen och konsekvenserna av elmarknadens avreglering.

I motion 2011/12:N285 av Adnan Dibrani och Hans Hoff (båda S) framförs krav på en översyn av den nuvarande marginalprissättningen på elmarknaden. En sådan översyn skulle identifiera olika möjligheter att förhindra eller dämpa kraftiga prissvängningar framöver. Samtidigt med en översyn bör Energimarknadsinspektionen få ett utökat uppdrag, nämligen att tydligare kontrollera att aktörerna på elmarknaden inte manipulerar marknaden.

Under de senaste 20 åren har flera stora avregleringar genomförts inom branscher som tidigare organiserades i offentlig regi, konstateras det i kommittémotion 2011/12:N343 av Lars Johansson m.fl. (S). Motionärerna anser att det nu har gått tillräcklig lång tid för att göra en utvärdering av elmarknadens avreglering. Regeringen bör låta göra en översyn som genomlyser i vilken utsträckning avregleringarna fått de önskade effekterna. Där resultaten inte blivit de förutsedda ska förslag till nya regelverk utformas, som bättre förväntas leva upp till svenska folkets och näringslivets behov. Motionärerna vill också begränsa elbolagens möjligheter att teckna dyra s.k. tillsvidareavtal samt skärpa övervakningen av elmarknaden, bl.a. genom bättre samarbete över landgränserna och genom bättre dialog mellan ansvariga myndigheter.

Även i kommittémotion 2011/12:N342 av Lars Johansson m.fl. (S) framförs krav på en översyn av de avregleringar som gjorts av grundläggande samhällsservice, däribland elmarknaden. Om det visar sig vara nödvändigt bör regeringen återkomma med förslag till nya regelverk som bättre förväntas leva upp till medborgarnas behov.

Konkurrenskraftiga elpriser är en grundläggande förutsättning för den svenska elintensiva industrins möjligheter att hävda sig internationellt, sägs det i motion 2011/12:N236 av Robert Halef (KD). Vidare betonar motionären värdet av förutsägbara och rimliga elpriser för att hushållen ska klara

sin ekonomi och kunna behålla sin levnadsstandard. Det finns behov av att fortsätta arbetet med att undersöka hur elpriserna kan nedbringas inom ramen för de marknadsekonomiska spelregler som är grunden för en sund ekonomi. En översyn av elmarknaden och dess funktionssätt bör därför göras. Målet måste vara att hitta vägar för att med marknadsekonomiska principer få stabila och för slutkunderna rimliga prisnivåer på el.

I kommittémotion 2011/12:N364 av Kent Persson m.fl. (V) påpekas att den svenska elmarknaden hittills har visat sig vara instabil och omogen. Marginalprissättning, nya elområden, ogenomskinlig börshandel, obegrip-liga elräkningar och svårigheter att beräkna den egna elförbrukningen nämns som problem på marknaden. I motionen redovisas sedan ett antal förslag på hur elmarknaden kan förändras. Genomgående för de åtgärder som föreslås är att de ska stabilisera elpriset, öka genomlysningen av elhandeln och öka konkurrensen från nya aktörer som har alternativen som produktionsidé.

Motionärerna påminner vidare om att riksdagen i april 2010 beslutade att inte låta Affärsverket svenska kraftnät ha kvar ansvaret för den s.k. effektreserven, utan i stället successivt överföra det på kraftbolagen. I motionen redogörs för flera nackdelar med denna ordning, vilken man menar har bidragit till de senaste två vintrarnas extremt höga elpriser. I stället föreslås en modell som innebär att Svenska kraftnät behåller ansvaret för effektreserven och att den budas in på Elspot med rörligt pris i botten plus tillägg och tak på högsta pris. En utredning kring effektreserven med denna inriktning efterfrågas.

Motionärerna anser också att elbörsen Nord Pool Spot bör göras mer transparent. Verksamheten bör genomlysas och direktiv om ökad öppenhet och större rapporteringskrav bör ges. Påföljderna för regelbrott bör skärpas.

Det är enligt motionärernas uppfattning även nödvändigt att se över energibolagens affärsmetoder för att skydda konsumenterna. Energibolagen överflyttar risker på sina elkunder. Detta faktum bör utredas. Vidare anser motionärerna att Energimarknadsinspektionen bör få till uppgift att kontinuerligt analysera hur vattenkraften och kärnkraften används i samband med stora prisfluktuationer.

Därtill bör överföringskapaciteten förbättras och det bör tas fram förslag på hur utbyggnaden av infrastrukturen kan fortsätta med en ny typ av aktörer som inte har de ekonomiska muskler som de stora energibolagen har. En myndighet bör få en egen avdelning med uppgift att lösa problemen med att den första användaren ska stå för notan för kabelutbyggnaden.

Dessutom efterfrågas ett tillkännagivande om stöd till forskning om alternativa affärsmetoder på elmarknaden. Då denna marknad inte fungerar som en vanlig varu- eller tjänstemarknad är detta viktigt. Motionärerna pekar bl.a. på att det kan finnas möjligheter att öka vinsterna genom att produktionen ligger nere i vissa delar.

Vissa kompletterande uppgifter

Elmarknadspolitikens mål och den framtida utvecklingen

I budgetpropositionen för 2012 (prop. 2011/12:1 utg.omr. 21 Energi) redovisas att målet för elmarknadspolitikerna är att åstadkomma en effektiv elmarknad med en väl fungerande konkurrens som ger en säker tillgång till el till internationellt konkurrenskraftiga priser. Vidare innebär det en strävan efter en väl fungerande marknad med ett effektivt utnyttjande av resurser och en effektiv prisbildning. Det omfattar en vidareutveckling av den gemensamma elmarknaden i Norden och i Europa, dvs. en fortsatt satsning på harmonisering av regler och ett utökad samarbete mellan de nordiska länderna och i Europa.

Av budgetpropositionen framgår även att regeringen anser att erfarenheterna från den alltmer integrerade nordiska och europeiska elmarknaden visar att såväl försörjningsstryggheten som konkurrenskraften har stärkts genom att den svenska marknaden stegvis har integrerats med våra grannländers. Regeringen menar att de två senaste vintrarnas händelser har visat på behovet av fortsatt arbete med att etablera ny elproduktion, att underlätta en utbyggnad av förnybara energikällor, att främja effektivare elanvändning och att öka incitamenten för minskad förbrukning när kraftsystemet är som mest ansträngt.

Den pågående översynen av elmarknadsreformen

I juni 2011 uppmanade riksdagen (bet. 2010/11:NU23) regeringen att utvärdera genomförda om- och avregleringar. Elmarknaden omnämndes – tillsammans med järnvägstransporter – som ett av två områden som skulle utvärderas särskilt. I en reservation (M, FP, C, KD) anfördes det att uttalandet var obehövligt med hänvisning till redan pågående utvärderingar.

Regeringen har sedermera uppdragit åt två professorer i nationalekonomi (Runar Brännlund och Patrik Söderholm, Umeå universitet respektive Luleå tekniska universitet) att genomföra utvärderingen av elmarknaden. Uppdraget syftar till att klargöra vilka faktorer som har påverkat och påverkar elpriset samt i vilken utsträckning detta sker. Tidsperioden för studien är från avregleringen 1996 till dags dato. Fokus ska, utöver konsumentnyttan, läggas på elcertifikatssystemet och introduktionen av vindkraft. Ursprungligen skulle uppdraget ha slutförts den 30 april 2012. Enligt uppgift från utredarna kommer uppdraget dock inte redovisas förrän i slutet av maj. En av anledningarna till förseningen är svårigheter att få fram nödvändiga tidsseriedata.

Energimarknadsinspektionens pågående översyn av konsumenternas förtroende för elmarknaden

I rapporten Övervakning och transparens på elmarknaden – Åtgärder för att öka förtroendet för elmarknaden (EIR 2010:21) identifierade Energimarknadsinspektionen ett antal problemområden som är relaterade till

elkonsumenternas förtroende för denna marknad. Myndigheten konstaterade att det finns en förtroendeproblematik som delvis kan bero på att konsumenterna inte förstår hur elmarknaden fungerar. Nära sammankopplat med detta är möjliga brister i marknadsaktörernas information till elkonsumenterna. För att vidare utreda orsakerna till konsumenternas låga förtroende för elmarknaden har Energimarknadsinspektionen påbörjat en undersökning som förväntas vara klar i juni 2012.

Utökade medel för marknadsövervakning

I slutet av 2011 trädde en ny EU-förordning (Rådets förordning om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi, 1227/2011) i kraft som ger Energimarknadsinspektionen och övriga europeiska tillsynsmyndigheter ökade befogenheter när det gäller övervakning av handeln med el och gas.

Det nya regelverket innebär att tillsynsmyndigheterna i Europa (Energimarknadsinspektionen i Sverige) fr.o.m. 2013 kommer att använda en helt ny marknadsövervakning där de bl.a. får ökad insyn i producenternas budstrategier. Vidare ska producenter, elhandlare och andra aktörer på elmarknaden rapportera data om produktions- och överföringskapacitet till Energimarknadsinspektionen. Syftet är att den nya övervakningen ska motverka insiderhandel och marknadsmanipulation. Samtidigt väntas den ge en fördjupad uppfattning om sambandet mellan prisfluktuationer och samägandefrågor. Energimarknadsinspektionen avser att inrätta en ny avdelning för marknadsövervakning, och myndigheten fördjupar samarbetet med Finansinspektionen, andra europeiska tillsynsmyndigheter och marknadsplatser som Nord Pool Spot.

I budgetpropositionen för 2012 föreslog regeringen att Energimarknadsinspektionen fr.o.m. 2012 ska tillföras 5 miljoner kronor extra per år. Medlen ska användas för att finansiera de nya arbetsuppgifter som är en följd av införandet av den ovan nämnda EU-förordningen. Tillskottet i myndighetens budget ska även finansiera nya tillsynsuppgifter med anledning av EU:s tredje inre marknads paket för el- och gasmarknaderna. Det handlar bl.a. om att se till att de nya regler som ska skydda kunderna följs.

Tidigare riksdagsbehandling

Hösten 2011 behandlade riksdagen regeringens proposition om en stärkt konsumentroll för en utvecklad elmarknad och ett uthålligt energisystem samt ett antal motioner som hade väckts i anslutning till propositionen och under den allmänna motionstiden hösten 2011 (prop. 2010/11:153, bet. 2011/12:NU4).

I propositionen gjorde regeringen bedömningen att insynen och övervakningen av elmarknaden bör förstärkas. Det är viktigt att konsumenterna kan känna förtroende för marknaden. Regeringen noterade med tillfredsställelse att majoriteten av de förslag som Energimarknadsinspektionen hade lagt fram i den ovan omnämnda rapporten om övervakning och transpa-

rens på elmarknaden (EIR 2010:21) redan höll på att genomföras av myndigheter och andra aktörer på denna marknad. Samtidigt gjorde regeringen bedömningen att det kan finnas behov av en bättre samordning av berörda myndigheters övervakningsuppgifter på elmarknaden och avser därför att utreda detta vidare. Enligt uppgift från Näringsdepartementet bereds frågan om en utredning alltjämt inom Regeringskansliet.

Med anledning av vad som sägs i kommitémotion 2011/12:N342 (S) om begränsningar av elhandelsföretagens möjligheter att teckna s.k. tillsvidareavtal bör nämnas att regeringen i den nyssnämnda propositionen framförde uppfattningen att en omotiverat högre prisnivå i dessa s.k. anvisningsavtal jämfört med avtal för kunder som gjort ett aktivt val inte bör få förekomma på elmarknaden. Regeringen sade sig ha för avsikt att ge Energimarknadsinspektionen i uppdrag att efter samråd med Konsumentverket utreda tillämpningen av dessa särskilda anvisningsavtal.

Vid behandlingen av propositionen såg utskottet det som positivt att regeringen ämnade se över anvisningsavtalen. Samtidigt ville utskottet att riksdagen, i linje med vad som hade framförts i en motion (V), redan vid den aktuella tidpunkten tydligt skulle uttala att dessa avtal inte ska få förekomma i sin nuvarande form. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag. I en reservation (M, FP, C, KD) framfördes uppfattningen att det vore mindre ändamålsenligt att redan innan en utredning ens har inlett sitt arbete låsa den genom ett uttalande i linje med vad som hade föreslagits i motionen. Regeringens inställning – att en omotiverat högre prisnivå i anvisningsavtalen inte bör få förekomma – ansåg reservanterna vara en fullt tillräcklig utgångspunkt för det av regeringen redan aviserade utredningsuppdraget.

Översyn av tillsvidarepriserna

Mot bakgrund av tidigare nämnda tillkännagivande hösten 2011 (bet. 2011/12:NU4) ändrade regeringen i slutet av januari 2012 det uppdrag som hade getts till Energimarknadsinspektionen hösten 2011 om att utreda möjligheten att på frivillig väg eller genom reglering minska eller avveckla omotiverade prisskillnader mellan anvisade kunder och kunder som aktivt har valt elhandlare.

Det nya uppdraget innebär att Energimarknadsinspektionen i stället ska utreda hur omotiverade prisskillnader kan minskas eller avvecklas. Uppdraget ska redovisas senast den 30 maj 2012.

Den nordiska elbörsens funktionssätt

Med anledning av vad som anförs i motion 2011/12:N364 (V) om att tillsätta en utredning som ska se över den nordiska elbörsens (Nord Pool Spot) funktionssätt bör erinras om att Energimarknadsinspektionen på uppdrag av regeringen i november 2010 presenterade en rapport om övervakning och transparens på elmarknaden (EIR 2010:21). I rapporten konstaterade myndigheten att eftersom elbörsen omfattar fler länder än de

nordiska ökar behovet ytterligare av att se över på vilket sätt övervakningen av elbörsen tillgodoser behovet av insyn för respektive lands tillsynsmyndigheter. Samtidigt gjorde myndigheten bedömningen att marknaden är av sådan karaktär att full transparens i t.ex. budgivningen inte kan tillåtas utan att kraftigt undergräva möjligheterna till en god konkurrens och en väl fungerande marknad. Därför är det, enligt myndigheten, nödvändigt med en stark myndighetsövervakning. Energimarknadsinspektionen ansåg att en ökad insyn för respektive reglermyndighet skulle bidra till ett ökat förtroende från både marknadens aktörer och allmänheten.

För att stärka de nationella reglermyndigheternas insyn hos Nord Pool redovisade Energimarknadsinspektionen ett förslag om att inrätta ett särskilt forum för ökad insyn i elbörsens verksamhet för samtliga nordiska och övriga berörda reglermyndigheter. Förslaget – som hanterades inom ramen för det nordiska samarbetet mellan tillsynsmyndigheter på det aktuella området (Nordreg) – har sedermera utmynnat i att ett särskilt insynsråd har inrättats med detta syfte.

Effektreserven

I kommittémotion 2011/12:N364 (V) efterfrågas även en utredning om den s.k. effektreserven. Här bör erinras om att riksdagen våren 2010 tog ställning till regeringens proposition om effektreserven i framtiden (prop. 2009/10:113, bet. 2009/10:NU17). Utskottet tillstyrkte regeringens förslag till ändring i och förlängning av lagen (2003:436) om effektreserv. Förslagen innebär en successiv övergång till en marknadslösning genom en nedtrappning av den centralt upphandlade effektreservens omfattning med början 2011 och fram t.o.m. den 15 mars 2020. Lagändringarna trädde i kraft den 16 mars 2011. I en reservation (S, V) föreslogs att riksdagen skulle avslå propositionen med hänvisning bl.a. till att konsekvenserna av den föreslagna nedtrappningen hade behandlats mycket knapphändigt i propositionen.

I den nyssnämnda propositionen framhöll regeringen att det ingår i Energimarknadsinspektionens uppdrag att verka för att elkunderna har en säker tillgång till el. I det sammanhanget är det naturligt att inspektionen kontinuerligt följer och analyserar förändringar som påverkar försörjningstryggheten när det gäller eleffekt. Svenska kraftnät bör också i fortsättningen ha i uppdrag att årligen följa och redovisa utvecklingen av den samlade effekt- och kraftbalansen i landet.

Energimarknadsinspektionen har vidare i uppdrag att följa elmarknads utveckling när det gäller förbrukningsflexibiliteten. Det är, enligt vad som anfördes i propositionen, angeläget att berörda myndigheter noga följer utvecklingen på elmarknaden. Regeringen kommer också, enligt vad som sades i propositionen, att bevaka konsumenternas anpassning till nya förhållanden.

I sitt ställningstagande underströk utskottet vikten av att nedtrappningen görs med hänsyn tagen till utvecklingen på elmarknaden. Om elmarknaden inte utvecklas på det sätt som förutsetts rubbas förutsättningarna för en successiv övergång till en marknadsbaserad lösning av effektfrågan i överensstämmelse med förslaget i propositionen. Utskottet delade därmed regeringens bedömning att tidsplanen för avveckling av den upphandlade effektreserven självklart får anses vara preliminär i den meningen att det måste finnas utrymme för justeringar om utvecklingen inte skulle svara mot prognoserna. Utskottet förutsatte att regeringen i så fall återrapporterar till riksdagen hur utvecklingen på elmarknaden påverkar arbetet med att avveckla den upphandlade effektreserven.

Tröskeeffekter vid anslutning av elproduktion

I kommittémotion 2011/12:N364 (V) tas frågor om kabelutbyggnad upp. En koppling görs till de tröskeeffekter för anslutningar som kan uppkomma genom nuvarande reglering på området. Med tröskeeffekt avses här att den kraftproducent som ansluter sig till ett nät som saknar ledig kapacitet tvingas betala hela nätförstärkningskostnaden inklusive den tillkommande kapacitet som producenten själv inte kan nyttja. De producenter som därefter ansluter till nätet kan ta denna lediga kapacitet i anspråk utan särskild kostnad.

Frågor om tröskeeffekter behandlades i proposition 2009/10:128 om genomförande av direktiv om förnybar energi, där regeringen konstaterade att flera utredningar hade tittat på frågan. Regeringen gjorde bedömningen att ett vidareutvecklat system med s.k. förtida delning av nätförstärkningskostnaden för storskaliga produktionsanläggningar för förnybar el borde införas. Detta skulle innebära att en elproducent endast ska betala den del av den totala kostnaden för den nödvändiga nätförstärkningen som motsvarar varje producents andel av den totala anslutningskapaciteten. Vidare föreslogs att frågan skulle utredas vidare av en arbetsgrupp inom Regeringskansliet. I budgetpropositionen för 2012 anger regeringen att utformningen av ett system med förtida delning alltjämt utreds i Regeringskansliet och att regeringen avser att återkomma med förslag. Enligt uppgift från Näringsdepartementet är en proposition att vänta senare under innevarande år.

Forskning på energimarknadsområdet

I motion 2011/12:N364 (V) efterfrågas medel till energimarknadsforskning. I det budgetunderlag som Energimarknadsinspektionen lämnade till regeringen i mars 2012 slår myndigheten fast att det saknas forskning inom energimarknadsområdet och att det inte finns några offentliga medel avsatta för forskning med denna inriktning. Vidare framhåller myndigheten att energimarknaderna blir alltmer komplexa och att det är en stor brist att inte några offentliga forskningsmedel allokeras till energimarknadsfrågor i ett läge då behovet av ny forskning på området är mycket stort.

Utskottets ställningstagande

Så sent som hösten 2011 behandlade utskottet en proposition och ett antal motioner om elmarknadens funktion (prop. 2010/11:153, bet. 2011/12:NU4). I propositionen gjordes bl.a. bedömningen att insynen och övervakningen av elmarknaden bör förstärkas och att det kan finnas behov av bättre samordning av berörda myndigheters övervakningsuppgifter på elmarknaden. Regeringen avsåg att utreda frågan vidare. Vidare vill utskottet påminna om att det – efter ett tillkännagivande från riksdagen – pågår en utvärdering av genomförda om- och avregleringar. Elmarknaden omnämndes – tillsammans med järnvägstransporter – som ett av två områden som skulle utvärderas särskilt.

Regeringen har sedermera uppdragit åt två professorer i nationalekonomi att genomföra utvärderingen av elmarknaden. Uppdraget kommer att redovisas senare innevarande vår, och utskottet anser att redovisningen bör avvaktas innan det finns skäl för riksdagen att agera i frågan. I sammanhanget bör det också påminnas om att Energimarknadsinspektionen för närvarande genomför en översyn av elkundernas förtroende för elmarknaden vars resultat kan vara av värde att invänta.

I några motioner tas frågor om övervakningen och kontrollen av elmarknaden upp. Här vill utskottet hänvisa till de nya förutsättningar som kommer att gälla fr.o.m. 2013 och som har redovisats tidigare. De nya reglerna kan väntas öka förutsättningarna för en effektiv övervakning av olika aktörer på elmarknaden och av handelsplatsen Nord Pool Spot. När det gäller Nord Pool har insynen dessutom redan ökat genom det insynsråd som har inrättats. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet inte att det finns skäl att i nuläget tillmötesgå några motionsönskemål med inriktning på skärpt marknadsövervakning.

När det gäller yrkandet i motion 2011/12:N364 (V) om en översyn av effektreserven vill utskottet påminna om att det för närvarande pågår en successiv avveckling av den upphandlade effektreserven till förmån för en marknadsbaserad modell. Att genomföra en översyn under själva avvecklingsfasen förefaller mindre ändamålsenligt. Samtidigt vill utskottet hänvisa till sitt tidigare uttalande om att nedtrappningen av effektreserven ska göras med hänsyn tagen till utvecklingen på elmarknaden. Utskottet betonade då också att tidsplanen för avvecklingen av den upphandlade effektreserven får anses vara preliminär i den meningen att det måste finnas utrymme för justeringar om utvecklingen inte skulle svara mot prognoserna. Vidare förutsatte utskottet att regeringen i så fall återrapporterar till riksdagen hur utvecklingen på elmarknaden påverkar arbetet med att avveckla den upphandlade effektreserven. Den ovan omnämnda motionen avstyrks i berörd del.

I frågan om tröskeeffekter vid anslutning av småskalig elproduktion hänvisar utskottet till att regeringen har meddelat avsikten att återkomma med förslag som syftar till att hantera dessa problem.

Avslutningsvis konstaterar utskottet att Energimarknadsinspektionen – i likhet med vad som sägs i motion 2011/12:N364 (V) – har uppmärksammat att det saknas forskning på energimarknadsområdet. Myndigheten har i sitt budgetunderlag till regeringen därför nyligen begärt medel för sådan forskning. Frågan är således föremål för beredning inom ramen för det pågående budgetarbetet. Riksdagens roll är att ta ställning till det budgetförslag regeringen presenterar nästkommande höst. Dessförinnan saknas det, enligt utskottets uppfattning, skäl för riksdagen att agera med anledning av vad som sägs i motionen.

Med det anförda avstyrker utskottet samtliga här behandlade motioner i berörda delar.

Elområden

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning bl.a. till att elområdesreformens effekter för närvarande ses över av Energimarknadsinspektionen avslår riksdagen en motion.

Jämför reservationerna 3 (S), 4 (MP) och 5 (V).

Bakgrund

År 2009 fick Affärsverket svenska kraftnät i uppdrag av regeringen att se över möjligheterna att dela in elspotmarknaden i Sverige i flera elområden. En rapport lämnades till regeringen i oktober 2009. Svenska kraftnät föreslog sedermera ett frivilligt åtagande till EU-kommissionen under 2009 med innebörden att Svenska kraftnät förändrar Sveriges sätt att hantera överföringsbegränsningar i det svenska elnätet. EU-kommissionen beslutade i april 2010 att godkänna detta åtagande och göra det bindande. I maj 2010 beslutade Svenska kraftnät att införa elområden (ibland även kallade prisområden, elprisområden, anmälningsområden eller snittområden) enligt det förslag som framgår av den ovannämnda rapporten till regeringen.

Sedan den 1 november 2011 är den svenska elmarknaden indelad i fyra elområden. Uppdelningen tydliggör var i Sverige det finns behov av att bygga ut stamnätet för el. Gränserna mellan elområdena går där det finns överföringsbegränsningar i stamnätet – de s.k. snitten eller ”flaskhalsarna”. I norra Sverige finns ett överskott av elproduktion jämfört med efterfrågan på el. I södra Sverige råder det motsatta förhållandet. Det gör att överföringskapaciteten – när det råder stora elflöden genom Sverige – inte alltid räcker till.

Motionen

I motion 2011/12:N242 Christer Nylander m.fl. (FP) sägs det inledningsvis att med de nya elområdena blir elpriset i större utsträckning beroende av kraftläget i regionen. Eftersom det råder brist på produktionskapacitet i Skåne samtidigt som det finns flaskhalsar i överföringskapaciteten blir priset relativt sett högre i detta område. Genom införandet av elområden får de som är bosatta i Skåne bära kostnaderna för stängningen av Barsebäcks kärnkraftverk. Motionärerna anser att det behövs en strategi för att minska de negativa effekterna i Skåne och södra Sverige av de nya elområdena. I arbetet med en sådan strategi bör såväl överföringskapacitet, nyproduktion som indelningen av områdena ses över.

Vissa kompletterande uppgifter

Uppföljning av elområdenas effekter

I september 2011 gav regeringen två uppdrag till Energimarknadsinspektionen på temat elområden. Det första är att följa upp och analysera de elprisskillnader som införandet av elområden kan innebära och de konsekvenser som indelningen av elområden har på konsumenternas möjlighet att göra aktiva val. I uppdraget ingår även att belysa andra konsekvenser som införandet av elområden medför samt komma med förslag på åtgärder som kan förbättra marknadens funktion. Uppdraget ska redovisas den 30 juni 2012. Det andra uppdraget handlar om att utreda eventuella effekter på konkurrenssituationen på elmarknaden med anledning av införandet av elområden. Det uppdraget skulle ha redovisats senast den sista april 2012.

Fråge- och interpellationssvar om elområden

It- och energiminister Anna-Karin Hatt besvarade under hösten–vintern 2011/12 ett antal frågor och interpellationer om effekterna av införandet av elområden. I ett frågesvar från december 2011 (fr. 2011/12:185) till Carina Hägg (S) konstaterade ministern att arbetet med att utveckla den nordiska elmarknaden är en ständigt pågående process. Vidare pekade hon på de investeringar som kommer att göras i stamnätet den kommande tioårsperioden bl.a. genom byggandet av den s.k. Sydvästlänken. Dessa investeringar ska bl.a. bidra till att minska de fysiska begränsningar som finns i det svenska stamnätet. Statsrådet hänvisade också till de ovan omnämnda uppdragen till Energimarknadsinspektionen på temat elområden samt till den pågående översynen av elmarknadsreformen.

Regeringsbeslut om koncession för Sydvästlänkens första etapp

I april 2012 beviljade regeringen Svenska kraftnäts ansökan om nätkoncession för den första delen av kraftledningen Sydvästlänken. Genom beslutet kommer överföringskapaciteten mellan norra och södra Sverige att kunna öka med närmare 25 procent. I ett pressmeddelande framhöll it- och ener-

giminister Anna-Karin Hatt att Sydvästlänken kommer att spela en avgörande roll för att långsiktigt och bestående jämna ut de prisskillnader som tidvis kan uppstå till följd av de nyligen inrättade elområdena. Sydvästlänkens första del beräknas vara i drift vid årsskiftet 2014/15.

Anmälan till konstitutionsutskottet om elområdesreformen

I slutet av januari 2012 anmälde Carina Adolfsson Elgestam (S) regeringen till konstitutionsutskottet med anledning av de oklarheter som hon ansåg råder kring elområdesreformen. Anmälaren vill att konstitutionsutskottet granskar om regeringens beskrivning av införandet av elområden är korrekt. Centrala frågor i sammanhanget är, enligt anmälaren, när Svenska kraftnät fick befogenhet av regeringen att införa elområden och om denna befogenhet har kunnat ändras eller tas tillbaka i den händelse regeringen hade velat ha andra beslut än dem myndigheten föreslagit. Anmälaren vill också få klargjort om det verkligen har ställts krav från EU på att det införs elområden i Sverige.

Konstitutionsutskottet har inlett beredningen av ärendet.

Överklagande av elområdesindelningen

I maj 2011 överklagades Svenska kraftnäts beslut om att dela in den svenska elmarknaden i fyra elområden av Värnamo Elnät AB. Överklagan avslogs emellertid av Svenska kraftnät. Värnamo Elnät överklagade detta beslut till förvaltningsrätten. I september 2011 avslogs denna överklagan av Förvaltningsrätten i Stockholm. Domstolen menade att Svenska kraftnäts beslut inte kan anses ha sådana verkningar mot Värnamo Elnät AB att det är ett överklagbart beslut.

Värnamo Elnät AB har därefter ansökt om prövningstillstånd i kammarrätten, och i slutet av januari 2012 beslutade Kammarrätten i Stockholm att bevilja prövningstillstånd.

Utskottets ställningstagande

De s.k. elområden som infördes den 1 november 2011 syftar bl.a. till att tydliggöra var i Sverige det finns behov av att bygga ut stamnätet för el. Indelningen är också ett resultat av synpunkter från EU-kommissionen – efter en anmälan från Danmark – på det sätt Sverige tidigare hanterade överföringsbegränsningar i det svenska elnätet. Kommissionen menade att den tidigare metoden att hantera överföringsbegränsningarna innebar en risk att utländska kunder diskriminerades. Till följd av detta delade Affärsverket svenska kraftnät in Sverige i fyra elområden.

De prisskillnader som kan uppkomma mellan elområden i norra och södra Sverige kan främst härledas till bristen på elproduktion i landets södra delar. Denna brist är i betydande utsträckning en följd av att elproduktionen i södra Sverige minskade när Barsebäck stängde. Bristen förvärrades dessutom ytterligare av att den dåvarande regeringen inte fattade de

följdbeslut som krävdes efter avvecklingsbeslutet, dvs. att bygga ut elproduktionen i området och att förbättra elöverföringskapaciteten från norra till södra Sverige.

Mot denna bakgrund ser utskottet mycket positivt på att takten i produktionsutbyggnaden nu har ökat och att åtgärder har vidtagits för att förbättra överföringskapaciteten. Efter att Svenska kraftnät i slutet av 2011 lämnade in en ansökan om koncession gav regeringen nyligen tillstånd till byggandet av Sydvästlänkens första etapp. Vidare bör nämnas att riksdagen de senaste åren har godkänt kraftigt ökade investeringsbudgetar till Svenska kraftnät – t.ex. mer än 10 gånger större 2012 än 2005. En betydande del av dessa resurser går till utbyggnaden av Sydvästlänken (kapacitet 1 400 MW, vilket är mer än Barsebäck levererade) vars nord-sydliga del beräknas vara färdig att tas i drift i slutet av 2014. Beslutet är ett betydelsefullt steg mot en ökning av överföringskapaciteten i en del av landet där flaskhalsproblem förekommer. Sådana flaskhalsproblem är till stor del en effekt av eftersatta investeringar under tidigare socialdemokratiska regeringar.

Utskottet ser ett värde i att elprisutvecklingen noga följs i de olika elområdena liksom även konsekvenserna av de prisskillnader som uppkommer för såväl hushållen som för näringslivets konkurrensförhållanden. Utskottet kommer att ta del av resultatet av de uppdrag som Energimarknadsinspektionen har med denna inriktning. I sammanhanget kan dock noteras att erfarenheterna från den gångna vintern visar att prisskillnaderna mellan elområdena har varit låga. Under 85 procent av tiden har elpriset exempelvis varit detsamma i elområde 3 (delar av Götaland och Svealand) och elområde 4 (längst söderut). Den genomsnittliga prisskillnaden mellan dessa områden sedan elområdena infördes är mindre än 2 öre/kWh.

Här bör också nämnas att såväl riksdagens konstitutionsutskott som kamrarrätten för närvarande behandlar ärenden som gäller elområdesindelningen.

När Energimarknadsinspektionens uppdrag är redovisade förutsätter utskottet att regeringen närmare överväger behovet av eventuella justeringar av elområdesreformen eller behovet av särskilda strategier för att hantera elområdesindelningens effekter i vissa delar av landet i linje med vad som efterfrågas i motion 2011/12:N242 (FP). Det kan även finnas skäl att invänta utfallet av de prövningar som för närvarande genomförs i kamrarrätten och i konstitutionsutskottet. Utskottet anser inte att det dessförinnan finns något skäl för riksdagen att agera i frågan. Den nyssnämnda motionen avstyrks.

Anslutning av små elproduktionsanläggningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om anslutning av små elproduktionsanläggningar. Utskottet hänvisar bl.a. till redan genomförda eller aviserade åtgärder som ligger i linje med vad som efterfrågas i motionen.

Jämför reservation 6 (S, MP, V).

Motionen

I Sverige har det hittills varit omöjligt för ett hushåll med egen vindsnurra eller solceller att koppla in dem på elnätet och få betalt för överskottselen, konstateras det i motion 2011/12:N284 av Louise Malmström och Thomas Strand (båda S). I Tyskland och Spanien har man lyckats med att tillföra småskalig förnybar el till nätet. Där kan varje medborgare bli elproducent, och elnätbolagen är tvingade att ta emot deras elektricitet och betala fasta priser för den. Motionärerna anser att det nu är dags för regeringen att se över ellagstiftningen i syfte att uppmuntra små anläggningar.

Vissa kompletterande uppgifter

EU:s direktiv om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor (2009/28/EG) syftar bl.a. till att underlätta sådana energikällors tillträde till elnätet. I regleringsbrevet för 2009 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag att presentera en analys av behovet av författningsändringar till följd av reglerna om nättillträde i det ovan nämnda förnybarhetsdirektivet och att föreslå eventuella författningsändringar. Myndigheten redovisade uppdraget i oktober 2009 i rapporten Förnybara energikällor – åtkomst till och drift av näten (EIR 2009:10). Inspektionen konstaterade bl.a. att produktionsanläggningarna i Sverige redan har en ovillkorlig rätt att mata in energi till elnäten på skäliga villkor som ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Detsamma gäller för överföringen av el på näten.

I den energipolitiska proposition som presenterades våren 2009 (prop. 2008/09:163) framhöll regeringen att tillträdet till elnätet, tillståndsprocessen och villkoren för nätanslutningar är viktiga faktorer för att underlätta utbyggnaden av förnybar elproduktion. Åtgärder som syftar till förenklade regler för nätanslutning av anläggningar för förnybar elproduktion är därför prioriterade.

I början av 2010 behandlade riksdagen regeringens proposition 2009/10: 51 om enklare och tydligare regler för förnybar elproduktion m.m. (bet. 2009/10:NU11). Utskottet tillstyrkte regeringens förslag i propositionen och avstyrkte samtliga motionsyrkanden. Riksdagens beslut innebär bl.a. att vissa små elproducenter slipper betala nätavgift för sin inmatning av el

och att de kan medges undantag från kraven på att upprätta en risk- och sårbarhetsanalys och en s.k. övervakningsplan. De nya reglerna trädde i kraft den 1 april 2010.

I övrigt bör det noteras att Sverige – till skillnad från Tyskland och Spanien – har valt att stimulera framväxten av förnybar elproduktion genom ett system med elcertifikat. Så sent som hösten 2011 behandlade riksdagen proposition 2010/11:155, i vilken regeringen föreslog vissa ändringar av reglerna för elcertifikat som syftar till att underlätta för mindre producenter av förnybar el genom att de får undanta den el de producerat och som de själva har använt från kvotplikt (bet. 2011/12:NU6).

I regeringens proposition 2010/11:153 om en stärkt konsumentroll för en utvecklad elmarknad och ett uthålligt energisystem, som överlämnades till riksdagen våren 2011 upprepade regeringen att det bör bli lättare för enskilda att leverera egenproducerad förnybar el till nätet. Därigenom ges elkonsumenten större möjligheter att ta kontroll över sin elanvändning och samtidigt bidra till omställningen av energisystemet i enlighet med de uppställda målen.

Energimarknadsinspektionen föreslog i sin rapport Nettodebitering – Förslag till nya regler för elanvändare med egen elproduktion (EIR 2010:23) att det ska införas en reglering med nettodebitering i Sverige. Innebörden är att en elkonsument som har ett säkringsabonnemang om högst 63 ampere, och som även är elproducent, ska få kvitta den el som matas in på nätet mot den el som tas ut från nätet under en kalendermånad. Kvittningen ska endast ske mot den rörliga delen av elnätsavgiften.

Regeringen ansåg att införandet av ett system med nettodebitering måste utredas närmare innan den kan ta ställning i frågan. Inte minst måste de EU-rättsliga förutsättningarna belysas närmare. I sitt ställningstagande till den ovan nämnda proposition 2010/11:153 (bet. 2011/12:NU4) ställde sig utskottet bakom regeringens målsättning att underlätta för enskilda som vill uppföra mikroanläggningar för elproduktion i syfte att främst använda elen för egen förbrukning. Utskottet såg positivt på att regeringen kommer att gå vidare med en fördjupad analys av vilka konsekvenser s.k. nettodebitering kan tänkas få. Energimarknadsinspektionens rapport på temat nettodebitering skulle, enligt utskottet, kunna fungera som en god utgångspunkt för den fortsatta utredning av frågan som regeringen aviserade i propositionen och som även utskottet bedömde vara nödvändig.

Enligt uppgifter från Näringsdepartementet pågår beredning inom Regeringskansliet av hur en utredning av nettodebiteringsfrågan kan läggas upp.

Här bör även noteras att Energimarknadsinspektionen har regeringens uppdrag att se över elnätsföretagens tariffstruktur bl.a. i syfte att underlätta introduktion av förnybar elproduktion. Uppdraget ska redovisas till Näringsdepartementet senast den 30 december 2012.

Utskottets ställningstagande

Det är viktigt med goda förutsättningar för produktion och distribution av förnybar el. Mot den bakgrunden har utskottet välkomnat initiativ om enkla och tydligare regler för förnybar elproduktion och ändringar av elcertifikatssystemet till gagn för sådan elproduktion. Utskottet står också bakom det pågående utredningsarbetet om införandet av ett system med nettodebitering och översynen av elnätsföretagens tariffstruktur som bl.a. syftar till att underlätta introduktion av förnybar elproduktion. Till detta ska även fogas det pågående – tidigare omnämnda – arbetet med att komma till rätta med de kostnadströskleffekter som kan uppkomma vid anslutning av, inte sällan, mindre anläggningar för produktion av förnybar el.

Sammantaget är det utskottets uppfattning att det mot denna bakgrund inte kan anses finnas något skäl för riksdagen att ställa sig bakom önskemålet i motion 2011/12:N284 (S) om en översyn av ellagstiftningen för att ytterligare uppmuntra små elproduktionsanläggningar. Motionen avstyrks.

Kommunala energibolag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om kommunala energibolags roll på energimarknaden. Utskottet hänvisar bl.a. till att Energimyndigheten för närvarande utreder konkurrensförhållandena på denna marknad.

Jämför reservation 7 (S, MP, V).

Motionerna

Enligt vad som anförs i kommittémotion 2011/12:N343 av Lars Johansson m.fl. (S) bör riksdagen uppmana regeringen att se över de kommunala bolagens förutsättningar att agera på energimarknaden. Enligt motionärerna hindrar den s.k. lokaliseringsprincipen en kommunal aktör att verka på denna marknad. Lagstiftningen bör därför ses över i syfte att ge kommunala bolag möjlighet att verka på energimarknaden på lika villkor som andra företag.

I motion 2011/12:N311 av Annika Lillemets m.fl. (MP) framhålls att det måste skapas förutsättningar för att utveckla den ledningsbundna infrastrukturen när det gäller kvalitet och kostnadseffektivitet. Därför bör riksdagen uppmana regeringen att ändra lagstiftningen genom att utöka det s.k. elundantaget från kommunallagens lokaliseringsprincip till att omfatta all ledningsbunden infrastruktur. Kommunala bolag, i synnerhet energibolag, kan då verka på villkor som är likvärdiga med dem som gäller för statliga och privata bolag.

En översyn av de kommunala kompetensreglerna på energiområdet efterfrågas i motion 2011/12:N381 av Johan Linander (C). Enligt motionären begränsar det nuvarande regelverket de kommunala bolagens möjligheter att utveckla sitt produktutbud och möta efterfrågan på nya, miljövänliga energitjänster.

Vissa kompletterande uppgifter

Lokaliseringsprincipen på energiområdet

Enligt 2 kap. 1 § kommunallagen (1991:900) får kommuner och landsting själva ha hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar och som inte ska handhas enbart av staten, en annan kommun, ett annat landsting eller någon annan. I nyssnämnda bestämmelse fastslås den s.k. lokaliseringsprincipen. De intressen som kommunen vill tillgodose ska vara knutna – lokaliserade – till kommunen. Det är inte nödvändigt – och inte heller tillräckligt – att den verksamhet som man vill främja bedrivs inom kommunens gränser, utan det avgörande är att intresset av den är knutet till kommunen. Flera specialförfattningar innehåller undantag från lokaliseringsprincipen, däribland på energiområdet.

Enligt 7 kap. 1 § ellagen (1997:857) kan sådana undantag bli tillåtna i två fall. Det första fallet utgörs av produktion av och handel med el samt därmed sammanhängande verksamhet. Med det sistnämnda avses enligt författningskommentarerna (prop. 1996/97:136) exempelvis konsultverksamhet med inriktning på energihushållning och entreprenadverksamhet med anknytning till elproduktion. Det andra fallet avser nätverksamhet i geografisk närhet till företagets nätverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig nätverksamhet. Enligt författningskommentarerna innebär det inte att koncessionsområdena måste gränsa direkt till varandra. Det bör dock, anfördes det, inte vara tillåtet att etablera nätverksamhet i skilda delar av landet. En förutsättning för att göra undantag från lokaliseringsprincipen är i båda fallen att verksamheten bedrivs i egen juridisk person, dvs. det är inte tillåtet att bedriva verksamheten i ett kommunalt verk.

Motsvarande bestämmelser om kommunala naturgasföretag återfinns i 5 kap. 1 och 2 §§ naturgaslagen (2005:403). Enligt 1 § är undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen tillåtet i två fall: dels för handel med naturgas och därmed sammanhängande verksamhet, dels för överföring av naturgas. När det gäller det förstnämnda undantaget gäller inte någon geografisk begränsning av lokaliseringsprincipen. Detta innebär att ett kommunalt naturgasföretag har rätt att bedriva handel med naturgas i hela landet. Det sistnämnda undantaget, dvs. överföring av naturgas, får bara utnyttjas i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet. Enligt författningskommentarerna (prop. 2004/05:62 s. 226) gäller undanta-

get i det andra fallet därför bara i geografisk närhet till kommunens rörledningsnät. En förutsättning för att göra undantag från lokaliseringsprincipen är i båda fallen att verksamheten bedrivs i en egen juridisk person.

I 38 och 39 §§ fjärrvärmelagen (2008:263) stadgas vad som gäller för kommunala företag som bedriver fjärrvärmeverksamhet. Syftet med bestämmelserna är att konkurrensvillkoren för kommunala energiföretag ska vara likvärdiga med dem som gäller för övriga energiföretag. Enligt 39 § gäller att ett kommunalt fjärrvärmeföretag får bedriva fjärrvärmeverksamhet utanför kommunen om det görs i geografisk närhet till fjärrvärmeverksamheten inom kommunen och i syfte att uppnå en ändamålsenlig fjärrvärmeverksamhet. Enligt författningskommentarerna (prop. 2007/08:60 s. 96) innebär bestämmelsen inte att området utanför kommunen måste gränsa till den egna kommunen. Bestämmelsen innebär dock inte att det är tillåtet för ett kommunalt företag att bedriva fjärrvärmeverksamhet i skilda delar av landet.

Den s.k. TPA-utredningen (särskild utredare: bankdirektören Peter Nygårds), vilken hade till uppgift att analysera förutsättningarna för att införa ett lagstadgat tredjepartstillträde till fjärrvärmenäten, har i betänkandet om fjärrvärme i konkurrens (SOU 2011:44) föreslagit att undantaget från lokaliseringsprincipen vidgas genom att kravet på geografisk närhet tas bort. Därmed utökas möjligheterna för de kommunala bolagen att konkurrera på likvärdiga villkor även utanför den geografiska gränsen. Syftet med detta är att stödja utvecklingen av en väl fungerande och konkurren- utsatt värmemarknad.

I sitt remissyttrande över TPA-utredningen avstyrkte Konkurrensverket det nyssnämnda förslaget om ett undantag. Verket menade att bristen på avgränsning mellan den kommunala sektorns sedvanliga näringsutövning och det egentliga näringslivet leder till konkurrensproblem för privata näringsidkare i förhållande till skattefinansierad verksamhet. Även i fråga om ekonomiskt risktagande och kapitalförsörjning skiljer sig villkoren åt för kommunal och privat verksamhet genom att kommunal verksamhet normalt garanteras av allmänna medel. Konkurrensverket ansåg att utredningen inte på ett övertygande sätt hade visat att fungerande konkurrens på fjärrvärmemarknaderna kräver ett utvidgat undantag från lokaliseringsprincipen.

I slutet av mars 2012 presenterade Näringsdepartementet en promemoria (Förslag på åtgärder för utvecklade fjärrvärmemarknader till nytta för kunder och restvärmeleverantörer, dnr. N2012/1676/E). I promemorian redogör departementet för sin syn på förslagen i TPA-utredningen. Förslaget om undantag från lokaliseringsprincipen berörs dock inte, men departementet framhåller att de förslag som redovisas i promemorian ska ses som ett första steg och att ytterligare åtgärder kan komma att föreslås för att stärka konsumenternas ställning på fjärrvärmemarknaden.

Tidigare riksdagsbehandling

Hösten 2008 behandlade konstitutionsutskottet regeringens proposition 2008/09:21 Kommunala kompetensfrågor m.m. (bet. 2008/09:KU5). I propositionen klargjorde regeringen sina grundläggande utgångspunkter för framtida undantag från lokaliseringsprincipen. Regeringen slog fast att sådana undantag bör göras med stor återhållsamhet med tanke på den aktuella principens grundläggande principiella värde för den kommunala verksamheten. De bör endast komma i fråga i de fall där offentligrättslig samverkan inte bedöms vara möjlig. Nya förslag om lagstadgade undantag från lokaliserings- och självkostnadsprinciperna bör dessutom föregås av en branschanalys. I en sådan analys bör man identifiera om det föreligger ett marknadsmisslyckande eller om det offentliga kan ingripa för att underlätta marknadens funktionssätt genom att eliminera etableringshinder alternativt skapa stordriftsfördelar eller ökad effektivitet.

Konstitutionsutskottet kommenterade inte regeringens utgångspunkter för framtida undantag från kommunallagens lokaliseringsprincip.

I februari 2011 behandlade konstitutionsutskottet en motion liknande den här aktuella 2011/12:N311 (MP) om elundantaget i kommunallagens lokaliseringsprincip (bet. 2010/11:KU24). Den motion konstitutionsutskottet behandlade tog dock även sikte på kommunallagens självkostnadsprincip och kommunernas roll i samband med vissa frågor med anknytning till offentlig upphandling. I det nyssnämnda betänkandet finns en utförlig beskrivning av den kommunala kompetensen i allmänhet och av den s.k. lokaliseringsprincipen som tas upp i här aktuella motioner. Vidare framgår att undantag från lokaliseringsprincipen kräver lagstöd och att det finns ett flertal sådana undantag i lagstiftningen, däribland i ellagen, naturgaslagen och fjärrvärmelagen.

Härutöver redovisas de nya regler som infördes i konkurrenslagen (2008:579) den 1 januari 2010 med syfte att komma till rätta med de problem som uppstår när offentliga aktörer ägnar sig åt affärsverksamhet som snedvrider konkurrensen på marknaden och därmed tränger undan privat näringsverksamhet (se vidare nedan).

Konstitutionsutskottet avstyrkte motionen med hänvisning till då pågående utredningar om vissa frågor om statligt stöd m.m. och om offentlig upphandling. Frågan om undantag från lokaliseringsprincipen berördes inte närmare i utskottets ställningstagande.

Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet

Reglerna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet, vilka behandlades av riksdagen hösten 2009, trädde i kraft den 1 januari 2010 (prop. 2008/09:231, bet. 2009/10:NU8). Bestämmelserna (3 kap. 27 §) i konkurrenslagen (2008:579) innebär att Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket får förbjuda staten, en kommun eller ett landsting att i en verksamhet av kommersiell eller ekonomisk natur tillämpa ett visst förfä-

rande om det snedvrider, eller är ägnat att snedvrída, förutsättningarna för en effektiv konkurrens eller om det hämmar, eller är ämnat att hämma, förekomsten eller utvecklingen av en sådan konkurrens.

I samband med behandlingen gav utskottet (bet. 2009/10:NU8) uttryck för sin tillfredsställelse över att regeringen hade presenterat ett förslag om en konfliktlösningsregel som kan användas som ett instrument för att lösa konkurrenskonflikter mellan aktörer i offentlig och privat sektor. Utskottet betonade även vikten av tydliga konkurrensregler för att ge goda förutsättningar för etablering av företag. I en reservation (S, V, MP) avvisades regeringens förslag till ändring i konkurrenslagen. Reservanterna motsatte sig inte en lagreglering för att komma till rätta med de problem som kunde uppstå när det gäller konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat aktör. Däremot ansåg de att regeringens förslag var ofullständigt och att dess verkningar inte kunde överblickas.

I början av februari 2012 beslutade regeringen att uppdra åt Energimyndigheten att analysera konkurrensförhållandena på den svenska energitjänstemarknaden. Enligt regeringsbeslutet ska myndigheten särskilt analysera konkurrensförhållanden mellan å ena sidan energibolag och å andra sidan andra företag som erbjuder energitjänster. Vidare ska konkurrensförhållanden mellan kommunalt ägda energibolag och andra energibolag analyseras när det gäller tillhandahållande av energitjänster. Uppdraget ska redovisas till Näringsdepartementet senast den 31 oktober 2012.

När det gäller konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet kan det även nämnas att Konkurrensverket har lämnat in en stämningsansökan till Stockholms tingsrätt där man begär att Mälarenergi Stadsnät i Västerås ska förbjudas att bedriva säljverksamhet i Eskilstuna och Hallstahammar kommuner (dnr 438/2011). Säljverksamheten består i tillhandahållande av kommunikationsoperatörstjänster. Stämningsansökan innehåller dessutom en begäran om ett vite på tre miljoner kronor om förbudet inte följs.

Utskottets ställningstagande

Marknaden för energitjänster bedöms ha stor potential, men är ännu o mogen och uppvisar vissa svagheter ur konkurrensperspektiv. Mot den bakgrunden välkomnar utskottet det uppdrag regeringen har gett Energimyndigheten, dvs. att analysera konkurrensförhållandena på denna marknad. Utskottet anser att utredningens resultat och de slutsatser regeringen drar av dessa bör avvaktas innan riksdagen vidtar några åtgärder med inriktning på frågor om konkurrensförhållandena på marknaden för energitjänster i allmänhet eller beträffande kommunernas roll i synnerhet.

När det gäller frågor om den kommunala kompetensen på energiområdet konstaterar utskottet vidare att ett vidgat undantag från kommunallagens lokaliseringsprincip har föreslagits av den s.k. TPA-utredningen. Förslaget har mött invändningar från bl.a. Konkurrensverket som har framhållit att det finns risker när offentliga aktörer ägnar sig åt affärsverksam-

het som snedvrider konkurrensen på marknaden och därmed tränger undan privat näringsverksamhet. Vidare har regeringen deklarerat en grundläggande restriktiv hållning till undantag från den nämnda principen. Förslaget i motionerna 2011/12:N343 (S) och 2011/12:N311 (MP) om ett utvidgat undantag bör, enligt utskottet, därför avslås av riksdagen. Även motion 2011/12:N381 (C) avstyrks av samma skäl.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om vissa övriga elmarknadsrelaterade frågor. Utskottet hänvisar bl.a. till att utfallet i pågående rättsprocesser bör avvaktas samt till tidigare ställningstaganden till liknande motioner.

Motionerna

I motion 2011/12:N297 (S) av Leif Pettersson m.fl. (S) beskrivs konsekvenserna av att ett elnätsföretag i Tornedalen genom sitt agerande har äventyrat både offentliga och privata kunders elleveranser. Nätavgifter har höjts på ett omotiverat sätt, anläggningar, både privata och offentliga, har förvägrats inkoppling till nätet och enskilda har hotats med indragen leverans av el. Det har inte funnits tillräckliga möjligheter att på rättslig väg stoppa verksamheten och återföra den till normalt läge. Motionärerna anser det vara av största vikt att ellagen ses över och förstärks så att samhället kan vidta snabba åtgärder om en liknade situation skulle uppstå.

I motion 2011/12:N309 av Gunnar Axén och Andreas Norlén (båda M) konstateras det att rätten till avbrottsersättning enligt ellagen kan medföra en rad problematiska scenarier och snedvridande gynnanden. Lagstiftningen är dels orättvis, då den beviljar ersättningar till kunder som ej har påverkats av elavbrotten, dels missgynnande gentemot vissa mindre elnätsaktörer. Ett långsiktigt missgynnande av mindre bolag med många landsbygds kunder kan innebära att antalet sådana bolag minskar. Motionärerna anser att lagstiftningen bör omarbetas så att inte orättvisa effekter uppstår.

Vidare konstaterar motionärerna att regeringen i propositionen om förhandsprövning av nättariffer (prop. 2008/09:141) uttalade en avsikt att följa upp den nuvarande regleringen om avbrottsersättning. De refererar även till näringsutskottets betänkande 2010/11:NU21 – där en liknande motion av samma motionärer behandlades – i vilket det konstaterades att den aviserade uppföljningen eventuellt kan leda till att regeringen låter utreda behovet av ändringar av bestämmelserna för avbrottsersättning.

Vid anslutning av fastigheter till elnätet eller vid uppgradering till högre effekt tillämpar elnätsföretag en prissättning som kan vara svår att förstå, sägs det i motion 2011/12:N280 av Anders Åkesson (C). Vissa tröskelef-

fekter i prissättningen gör bl.a. att anslutning av bebyggelseområden till det fasta elnätet försvåras, då den upplevs som omotiverat dyr. Motionären anser därför att det finns skäl att utreda och föreslå ändringar i regelverket som syftar till att undvika stora kostnadssteg i denna prissättning.

Vissa kompletterande uppgifter

Avbrottsersättning

Enligt 10 kap. 10 § ellagen har elanvändare rätt till avbrottsersättning om överföringen av el avbryts helt under en sammanhängande period av tolv timmar. Av andra stycket i bestämmelsen framgår att det inte föreligger någon rätt till avbrottsersättning under vissa närmare angivna förutsättningar. Bestämmelserna om avbrottsersättning infördes bl.a. för att ge starka drivkrafter för nätföretagen att så snabbt som möjligt höja kvaliteten på elöverföringen. I förarbetena konstaterades att de dåvarande ersättningsreglerna var otillräckliga samt att det kunde framstå som oförståeligt och orättvist att nätföretagen betalar ut olika stora ersättningar för likartade avbrott (prop. 2005/06:27 s. 31).

Motion 2011/12:N309 (M) om differentierad avbrottsersättning har i snarlik lydelse behandlats av utskottet vid åtskilliga tillfällen de senaste åren. Senast skedde detta våren 2011 (bet. 2010/11:NU21). Då refererades bl.a. ett frågesvar från den dåvarande näringsministern Maud Olofsson (fr. 2009/10:333) som erinrade om att regeringen i propositionen Förhandsprövning av nättariffer (prop. 2008/09:141) hade uttalat en avsikt att följa upp den nuvarande regleringen om avbrottsersättning och, om det fanns anledning, utreda om reglerna om avbrottsersättning ska ändras. Ministern underströk att regeringen följer hur bestämmelserna om avbrottsersättning fungerar i praktiken. Denna uppföljning kan eventuellt leda till att regeringen låter utreda behovet av ändringar av dessa bestämmelser.

Enligt aktuella uppgifter från Näringsdepartementet har den löpande uppföljningen hittills dock inte motiverat någon utredning.

Här kan också noteras att Energimarknadsinspektionen i april 2012 publicerade rapporten Leveranssäkerheten i elnäten (EIR 2012:04) som beskriver elleveranssäkerheten i Sverige under 2005–2010. I rapporten konstateras att antalet elavbrott har varit relativt oförändrat under perioden, men att avbrottstiderna på landsbygden har sjunkit kraftigt. Den positiva trenden på landsbygden beror enligt myndigheten sannolikt på de skärpta reglerna för avbrottslängd och avbrottsersättning. Samtidigt konstaterar inspektionen att det fanns stora variationer, både mellan olika elnätsföretag och inom enskilda nätområden. Även om alla uppgifter för 2011 ännu inte har inkommit slår myndigheten fast att många företag inte lever upp till kraven i ellagen.

Under 2010 betalades 11 miljoner kronor ut i avbrottsersättning till elanvändarna.

Anslutningsavgifter

I motion 2011/12:N280 (C) tas frågor om nätföretagens anslutningsavgifter upp. Vid omregleringen av elmarknaden 1996 infördes en skyldighet för nätföretagen att på skäliga villkor ansluta en anläggning till sitt ledningsnät. Enligt 3 kap. 7 § ellagen prövar Energimarknadsinspektionen, efter anmälan, om en nätkoncessionshavares anslutningsvillkor (inkl. anslutningsavgiftens storlek) har varit skäliga. Om myndigheten bedömer att anslutningsavgiften är för hög måste nätföretaget betala tillbaka mellanskillnaden till den berörda kunden. Vid skälighetsbedömningen använder inspektionen en schablonmetod som i korthet innebär att det är avståndet mellan den berörda byggnaden och den närmaste transformatorstationen som bestämmer om avgiften kan anses vara skälig. Metoden är inte kontinuerlig i sin utformning utan bygger på vissa fasta avståndsgränser, vilket gör att den kan resultera i vissa tröskeleffekter. Jämfört med en tidigare metod bedöms den dock vara betydligt mer lättillämpad för myndigheten och mer begriplig för de berörda. Den har dessutom bidragit till en mer effektiv handläggning hos Energimarknadsinspektionen och till att myndigheten har kunnat hantera en betydande balans av prövningsärenden av detta slag. Flerparten av dessa ärenden härrörde från de senaste årens omfattande utbyggnad av det svenska 3G-nätet och där anslutning till elnätet har varit nödvändig.

I sammanhanget kan också nämnas att endast ett fåtal av de prövningar som Energimarknadsinspektionen har gjort med stöd av den senare schablonmetoden har resulterat i överklaganden. Dessa överklaganden har dock ännu inte avgjorts i förvaltningsrätten. Enligt uppgift från Energimarknadsinspektionen väntas de första avgörandena från domstolen senare i vår.

Fallet Ekfors Kraft

I motion 2011/12:N297 (S) omnämns ett elbolag i Tornedalen. Företagets (Ekfors Kraft AB) elanläggning har varit tvångsförvaltd sedan den 30 september 2010 efter ett beslut av Förvaltningsrätten i Linköping med stöd av lagen (2004:875) om särskild förvaltning av elektriska anläggningar. I den nyssnämnda lagen (1 kap. 2 §) slås det fast att om ett nätföretag som använder en elektrisk anläggning med stöd av en nätkoncession enligt 2 kap. 1 § första stycket ellagen i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagen, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen eller enligt villkor i nätkoncessionen, ska förvaltningsrätten, efter ansökan av nätmyndigheten, besluta om särskild förvaltning av den elektriska anläggningen.

I januari 2011 lämnade Energimarknadsinspektionen in en ansökan om inlösen av Ekfors elektriska anläggning. Inlösen innebär att staten med tvång köper anläggningen och vissa berörda fastigheter. Betalningen ska motsvara marknadsvärdet. Ansökan behandlas av Mark- och miljödomstolen i Umeå.

I juni 2011 gick Ekfors Kraft AB i konkurs. I en skrivelse till Energimarknadsinspektionen begär konkursförvaltaren att tvångsförvaltningen ska upphöra. Skälet är att konkursboet nu har kontroll över anläggningen och driften. Konkursboet är också innehavare av tillståndet att bedriva verksamheten (koncessionen). I början av mars 2012 lämnade Energimarknadsinspektionen in en begäran till förvaltningsrätten att tvångsförvaltningen av Ekfors Kraft ska upphöra. Då konkursboet har kontroll över företagets anläggning ansåg inspektionen att tvångsförvaltningen kan upphöra.

I sammanhanget bör nämnas att Energimarknadsinspektionen i mars 2007 överlämnade en rapport (Översyn av lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar, EMIR 2007:1) till regeringen, där myndigheten framhöll att tvångsförvaltningen av Ekfors Krafts elanläggning i Övertorneå och Haparanda visade på allvarliga brister i tvångsförvaltningslagen och att lagen måste skärpas. Myndigheten menade bl.a. att lagen är otillräcklig i de fall där nätföretaget vägrar att samarbeta med tvångsförvaltaren. Enligt Energimarknadsinspektionen måste staten kunna ge ekonomiska förskott om pengar från nätverksamheten inte är tillgängliga för förvaltaren. Det måste också gå snabbare för en förvaltare att komma åt handlingar och lokaler.

I proposition 2007/08:127 föreslog regeringen sedermera ett antal ändringar i lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar. Syftet med förslagen var att stärka möjligheterna att bedriva en effektiv tvångsförvaltning. Riksdagen ställde sig bakom regeringens förslag i propositionen (bet. 2007/08:NU12).

Enligt aktuella uppgifter från Energimarknadsinspektionen pågår alltjämt två rättsliga processer med anknytning till fallet Ekfors Kraft. Det handlar dels om en process gällande arvodet till tvångsförvaltaren, dels den ovan nämnda processen om tvångsinlösen av företagets elanläggning. När dessa ärenden är helt avslutade kan det, enligt företrädare för myndigheten, finnas anledning att utvärdera och se över det gällande regelverket. Några förslag om regeländringar är troligen inte att vänta förrän utfallet av de nämnda processerna har vunnit laga kraft.

Utskottets ställningstagande

Den situation som har uppkommit i delar av Norrbotten till följd av en enskild nätägares agerande har medfört betydande olägenheter för såväl privatpersoner, kommuner som näringsliv. Åtgärder har vidtagits för att förstärka möjligheterna för de berörda myndigheterna att bl.a. med tvångsmedel hantera situationen. Fortfarande pågår rättsprocesser med anledning av det aktuella fallet som kan väntas klargöra behovet av ytterligare lagstiftning i syfte att förhindra liknande problem i framtiden. Innan dessa rättsprocesser har avslutats och Energimarknadsinspektionen och reger-

ingen har tagit ställning till utfallet är det, enligt utskottets uppfattning, inte nödvändigt för riksdagen att agera i linje med vad som efterfrågas i motion 2011/12:N297 (S).

Även i frågan om anslutningsavgifter som tas upp i motion 2011/12:N280 (C) bör pågående rättsprocesser avvaktas innan det finns skäl för riksdagen att vidta några åtgärder. Tillämpningen av den schablonmetod som Energimarknadsinspektionen nyligen införde för bedömning av anslutningskostnaders skälighet prövas för närvarande i förvaltningsrätten.

När det avslutningsvis gäller frågan om avbrottsersättning i motion 2011/12:N309 (M) hänvisar utskottet i första hand till tidigare behandling av motioner med liknande inriktning av samma motionärer (senast i bet. 2010/11:NU21). Motionen avstyrks således med hänvisning till att regeringen alltjämt följer utvecklingen på området.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Övervakningsplan för samriskföretag, punkt 2 (SD) av Lars Isovaara (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:N5 av Lars Isovaara (SD).

Ställningstagande

Jag har tidigare i betänkandet ställt mig bakom regeringens förslag i proposition 2011/12:77. Oaktat detta anser jag att regeringen bör agera för att få till vissa ändringar i de direktiv som ligger till grund för ändringarna i den svenska lagstiftningen. Utgångspunkten för mitt resonemang är att den svenska elmarknaden fungerar bra och att den är förhållandevis miljövänlig och koldioxidutsläppsnål. Samtidigt överger nu delar av Europa en stabil elmarknad till förmån för bl.a. kol och utomeuropeisk gas. Jag vill öka medvetenheten om att utvecklingen på den europeiska energimarknaden kan komma att påverka oss negativt, både när det gäller elpriser och klimatpåverkan.

Jag ser därför positivt på ett utökat energisamarbete med våra närliggande grannländer när det gäller såväl produktion som distribution av el. För att förhindra ett eventuellt diskriminerande eller konkurrensbegränsande beteende på el- och naturgasmarknaderna när samarbetet sker inom ramen för det som betecknas ”vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystemen” bör detta regleras genom upprättande av en övervakningsplan. Däremot ser jag det som överstatlig klämfingrighet att denna plan måste godkännas av Acer. Enligt min uppfattning är detta krav tveksamt ur subsidiaritetsperspektiv, och jag anser det vara fullt tillräckligt att planen verkställs och övervakas av den nationella tillståndsmyndigheten eller genom bilaterala avtal mellan nationella tillståndsmyndigheter.

Jag är medveten om att Sverige är skyldigt att genomföra de bestämmelser som finns i de här aktuella direktiven. Samtidigt anser jag att riksdagen bör uppmana regeringen att agera för att få till stånd en ändring av de

aktuella direktiven när det gäller bestämmelsen om att Acer ska godkänna övervakningsplanen. Motion 2011/12:N5 (SD) med denna innebörd tillstyrks därför.

2. Allmänt om elmarknadens funktion, punkt 3 (V)

av Kent Persson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:N364 av Kent Persson m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 4, 6, 8 och 9 samt avslår motionerna

2011/12:N236 av Robert Halef (KD),

2011/12:N274 av Phia Andersson m.fl. (S),

2011/12:N285 av Adnan Dibrani och Hans Hoff (båda S),

2011/12:N342 av Lars Johansson m.fl. (S) yrkande 9 och

2011/12:N343 av Lars Johansson m.fl. (S) yrkande 6.

Ställningstagande

Elpriserna betraktas av många som det största hotet mot privatekonomin. Prisökningarna har dessutom varit stora för konsumenterna under 2000-talet. Endast Irland har sett lika omfattande prisökningar som Sverige, och endast Bulgariens konsumenter använder en större del av den disponibla inkomsten till elräkningen än vad svenska konsumenter gör. Samtidigt gör de tre stora energibolagen – Fortum, Eon och Vattenfall – enorma vinster. Detta går inte ihop med min syn på hur ett rättvist samhälle ska fungera. Den oreglerade elmarknaden har blivit en tummelplats för de stora elbolagens oligopolagerande, och parat med marginalprissättning, nya elområden, ogenomskinlig börshandel, obegripliga elräkningar etc. hamnar de små elkunderna i kläm.

I Vänsterpartiets kommittémotion 2011/12:N364 presenteras ett antal förslag till förändringar som leder till en helt annan situation på elmarknaden. Genomgående för de åtgärder som föreslås är att de syftar till att stabilisera elpriset, öka genomlysningen av elhandeln och öka konkurrensen från nya aktörer som har alternativt som produktionsidé. Bland förslagen märks inledningsvis ett krav på en översyn av den s.k. effektreserven. Den modell som håller på att införas, och som bygger på att marknadens aktörer själva ska ta ansvar för att utbudet och efterfrågan möts även vid extrema höglastsituationer vintertid, är jag ytterst tveksam till. Jag anser att den här typen av åtaganden måste regleras och att effektreservens pro-

duktionsvolymerna måste prissättas på ett adekvat sätt. Den modell jag förordar beskrivs kortfattat i motionen och jag sluter upp bakom förslaget om att det ska tillsättas en utredning av effektreserven med denna inriktning.

Andra åtgärder för att stabilisera elpriserna och återföra vinster till staten är att göra elbörsen Nord Pool Spot mer transparent. Verksamheten bör genomlysas och det bör ges direktiv om ökad öppenhet och större krav på rapportering. Vidare bör påföljderna vid regelbrott skärpas.

Jag står dessutom bakom det som sägs i motionen om att energibolagens affärsmetoder bör ses över. Syftet ska vara att belysa det faktum att energibolagen överflyttar risker på sina elkunder och att finna en annan framkomlig väg för att hantera dessa risker.

Det är även min uppfattning att Energimarknadsinspektionen bör få i uppdrag att analysera hur vattenkraften och kärnkraften används i samband med stora prisfluktuationer.

Förbättrade elöverföringsmöjligheter är också ett viktigt redskap för att komma till rätta med häftiga elprissvängningar och prisskillnader mellan olika elområden. Det behövs även kabelutbyggnadsprojekt där andra aktörer än de stora energibolagen ges större utrymme. De problem med tröskel-effekter i samband med anslutning till elnätet som innebär att den första användaren måste betala hela notan för kabelutbyggnaden måste åtgärdas för att underlätta för de mindre aktörerna på marknaden. En särskild myndighetsavdelning bör inrättas för att hantera den här typen av problem.

Ytterligare något som bör få större uppmärksamhet är de affärsmetoder som används på elmarknaden. Då denna marknad inte i alla avseenden fungerar som en vanlig varu- eller tjänstemarknad bör stödet till forskning om alternativa affärsmetoder på elmarknaden öka.

Sammanfattningsvis står jag alltså bakom de berörda delarna i kommit-témotion 2011/12:N364 (V) vilka således tillstyrks. Övriga motioner i avsnittet avstyrks i aktuella delar.

3. Elområden, punkt 4 – motiveringen (S)

av Jennie Nilsson (S), Carina Adolfsson Elgestam (S), Ann-Kristine Johansson (S), Karin Åström (S), Ingela Nylund Watz (S) och Inge-mar Nilsson (S).

Ställningstagande

Den 1 november 2011 infördes fyra elområden i Sverige. Regeringen har hela tiden hävdad att EU-kommissionen tvingade Sverige att införa de nya elområdena. Detta är, enligt vår uppfattning, ett högst tvivelaktigt påstå-ende, då elområdesreformen har genomförts under mycket oklara former. Som exempel på detta kan nämnas att den svenska regeringen ställde sig bakom ett beslut i Nordiska ministerrådet i september 2008 om att inleda ett gemensamt arbete för att skapa en nordisk elmarknad. Beslutet formali-serades sedermera i regleringsbrevet till Affärsverket svenska kraftnät, som

instruerades att påbörja arbetet med att dela in Sverige i elområden. Med anledning av de oklarheter som råder kring elområdesreformen anmälde Carina Adolfsson Elgestam (S) i slutet av januari 2012 regeringen till konstitutionsutskottet. Anmälaren vill att konstitutionsutskottet granskar om regeringens beskrivning av hanteringen av införandet av elområden är korrekt. Centrala frågor i sammanhanget är när Svenska kraftnät fick befogenhet av regeringen att införa elområden, om denna befogenhet inte har kunnat ändras eller tas tillbaka av regeringen om man velat ha andra beslut än dem myndigheten föreslagit och i vilken mån det verkligen har ställts krav från EU på att det införs elområden i Sverige.

Vi vill här även understryka vikten av att underlätta för svenska elkonsumenter genom att bygga ut nätkapaciteten i syfte att eliminera flaskhalsarna i överföringssystemet. På så sätt kan vi i Sverige återfå en situation där rättvisa villkor och förutsättningar råder för alla, oavsett var man bor i landet. Regeringen har haft flera år på sig att investera i stamnätet, men klarar uppenbarligen inte uppgiften vilket på sikt hotar konkurrenskraften för den elintensiva industrin och i förlängningen även jobben. Utöver underlåtanden när det gäller att bygga ut överföringskapaciteten är regeringens initiativlöshet när det gäller att utöka produktionsresurserna i södra Sverige alltjämt kännetecknande för dess energipolitik. Vi vill utöver utökad överföringskapacitet därför även lyfta fram möjligheterna i de förnybara energikällorna. Utbyggnaden av havsbaserad vindkraft är exempelvis ett sätt att kompensera för produktionsbortfallet av el i de elområden där det råder högst elpris.

Det är dags för regeringen att ta ansvar för den uppkomna situationen, så att Sveriges elkonsumenter kan behandlas på ett likvärdigt och rättvist sätt.

När det gäller det som efterfrågas i motion 2011/12:N242 (FP) anser vi att det är för tidigt att redan nu initiera ett resonemang om att ta fram en särskild strategi för att hantera elområdesindelningens effekter i vissa delar av landet. De uppföljningar av elområdesreformen som Energimarknadsinspektionen snart kommer att presentera bör kunna ge ett intressant underlag för fortsatta överväganden om elområdenas konsekvenser och framtid. Motionen avstyrks följaktligen.

4. Elområden, punkt 4 – motiveringen (MP)

av Lise Nordin (MP).

Ställningstagande

Jag anser att riksdagen borde ha getts möjlighet att ta ställning i frågan om införande av elområden. Det är beklagligt att vi folkvalda ställdes inför fullbordat faktum när det gäller en fråga som har så pass stor betydelse för såväl enskilda människors ekonomi som det svenska näringslivets konkurrenskraft. Möjligheter till en politisk diskussion i sakfrågan

samt om vilka valmöjligheter som fanns hade onekligen varit på sin plats. Frågan om i vilken utsträckning Sverige verkligen var tvingat att införa elområden hade då bl.a. kunnat få en mer grundlig genomlysning.

Jag vill här samtidigt framhålla att införandet av elområdena redan har lett till ett ökat intresse för att bygga ut den förnybara energiproduktionen i södra Sverige. Jag ser således fördelar med principen att skapa incitament för ny elproduktion i de områden där efterfrågan är som störst. Utbyggnad av lokal och regional produktion leder också till ett effektivare energisystem utan de förluster som ofrånkomligen uppkommer i samband med överföring av el på långa avstånd.

Enligt min uppfattning är det otillfredsställande att elområdesreformen skedde så hastigt och att konsekvenserna därför inte var tillräckligt väl analyserade. Ett mer genomtänkt införande hade inneburit att man med god framförhållning hade kunnat bygga ut ny förnybar elproduktion och överföringskapacitet. Detta hade bidragit till att minimera prisvariationen mellan de olika elområdena.

I södra Sverige finns planer på att bygga ut den havsbaserade vindkraften. Denna energiresurs kommer att kunna leverera lika mycket el som kärnkraftsverket i Barsebäck gjorde. Det största hindret för att realisera dessa planer är dock att försvarsmakten använder sitt veto för att sätta stopp.

Sverige skulle gynnas av en regering som agerar för att hantera elprisområdenas konsekvenser och som tar sitt ansvar och bejakar möjligheten att bygga ut ny elproduktion där den behövs som mest.

Med det anförda avstyrks motion 2011/12:N242 (FP).

5. Elområden, punkt 4 – motiveringen (V)

av Kent Persson (V).

Ställningstagande

Enligt min uppfattning är frågan om elområdenas införande och om reformens konsekvenser betydligt mer komplex än den framställs av företrädarna för såväl nuvarande regeringspartier som Socialdemokraterna i utskottet.

Jag vill inledningsvis slå fast att elområdena på ett tydligare sätt än tidigare visar på bristerna i det svenska energisystemet. Att som utskottets majoritet peka ut stängningen av Barsebäck som huvudorsak till den uppkomna situationen är dock felaktigt. I 1997 års överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet om att stänga Barsebäcks båda reaktorer slogs det fast att detta inte fick leda till effektbrist, till negativa konsekvenser för miljön, till höjda elpriser eller till att industrins tillgång på el skulle minska. För att motverka dylika konsekvenser infördes ett program som bl.a. omfattade energieffektiviseringsåtgärder och åtgärder som innebar att bortfallet av el från den andra reaktorn skulle kom-

penseras med ny el. I samband med att Barsebäck stängdes tillsattes en kommission som hade till uppgift att föreslå hur avvecklingen skulle gå till och på vilket sätt bortfallet av effekt skulle hanteras.

I regeringens skrivelse 1999/2000:63 om stängningen av Barsebäcks andra reaktor slogs det fast att regeringen inte ansåg att villkoren för en stängning var uppfyllda. Stängningen flyttades därför fram ett år. Beslutet innebar också att en uppföljning skulle ske utifrån prisutvecklingen, effekter på miljön och tillgång på el till industrin. Någon sådan uppföljning har jag dock inte sett.

Jag anser vidare att det är historielöst att skylla problemen med elområdesreformen enbart på den borgerliga regeringen, då tidigare socialdemokratiska regeringar också har ansvar för bristerna i överföringen mellan norra och södra Sverige. Bristerna i överföringskapaciteten är kända sedan länge och inte har det blivit bättre av Svenska kraftnäts oförmåga att lösa situationen eller sittande regeringars brist på styrning av affärsverket. Svårigheterna med att komma framåt med den s.k. Sydvästlänken visar tydligt på dessa problem.

Utöver bristande överföringskapacitet bör avslutningsvis tilläggas att försvarsmakten sinkar utbyggnaden av vindkraft i framför allt södra Sverige, vilket gör situationen än mer besvärande. Med det anförda avstyrks motion 2011/12:N242 (FP).

6. Anslutning av små elproduktionsanläggningar, punkt 5 (S, MP, V)

av Jennie Nilsson (S), Carina Adolfsson Elgestam (S), Ann-Kristine Johansson (S), Karin Åström (S), Kent Persson (V), Ingela Nylund Watz (S), Ingemar Nilsson (S) och Lise Nordin (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:N284 av Louise Malmström och Thomas Strand (båda S).

Ställningstagande

Omställningen av energisystemet i en mer hållbar riktning måste stimuleras på flera olika sätt. Förnybara energikällor i allmänhet och förnybar elproduktion i synnerhet brukar vissa regeringspartier lyfta fram som ett viktigt tredje ben i regeringens energipolitik. Hittills har bröstonerna på detta område dock främst resulterat i ett oengagerat utredande utan konkreta resultat. Den goda idén om s.k. nettodebitering föll exempelvis offer för fortsatt utredande trots att Energimarknadsinspektionen nyligen har haft

just det uppdraget. Vi anser också att det finns anledning att överväga ytterligare styrmedel än elcertifikatssystemet för att stimulera produktionen av förnybar el.

I likhet med vad som sägs i motion 2011/12:N284 (S) ser vi exempelvis flera hinder i ellagstiftningen mot att hushåll som skaffat egen vindsnurra eller solceller ansluter dem till elnätet och får betalt för överskottselen. Utöver regeringens saktfärdighet i nettodebiteringsfrågan så har mätavgifterna dessutom ofta varit högre än intäkterna från själva elproduktionen. Här finns onekligen mycket att göra för att stimulera småskalig produktion av förnybar el.

Liksom vid flera tidigare tillfällen står vi bakom det som sägs i motionen om att en modell med fast pris för sådan elproduktion bör prövas. I Tyskland och Spanien har användningen av s.k. inmatningstariffer resulterat i ett ökat intresse för småskalig elproduktion och till framväxten av en ny framgångsrik industrisektor med produktion av vind- och solcellsanläggningar.

Riksdagen bör därför uppmana regeringen att se över lagstiftningen på elområdet och återkomma med förslag om bl.a. nettodebitering, alternativa styrmedel för förnybar elproduktion (exempelvis ett fastprissystem) och mätavgifternas storlek.

Med det anförda tillstyrks den nyssnämnda motionen.

7. Kommunala energibolag, punkt 6 (S, MP, V)

av Jennie Nilsson (S), Carina Adolfsson Elgestam (S), Ann-Kristine Johansson (S), Karin Åström (S), Kent Persson (V), Ingela Nylund Watz (S), Ingemar Nilsson (S) och Lise Nordin (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:N311 av Annika Lillemets m.fl. (MP) och 2011/12:N343 av Lars Johansson m.fl. (S) yrkande 10 och avslår motion 2011/12:N381 av Johan Linander (C).

Ställningstagande

För att lyckas hejda klimatförändringarna behövs alla goda krafter. I kommunala bolag, som drivs med längre planeringshorisont än nästa kvartalsrapport, har många samhällsnyttiga och kommersiellt intressanta miljötekniska lösningar tagits fram. Det är därför angeläget att ändra gällande svensk lagstiftning så att de kraftfulla redskap våra kommunala bolag utgör, kan användas bättre.

Energiförsörjning är ett exempel på en kritisk samhällsfunktion som inte enbart bör lämnas över till ett fåtal privatägda bolag. Ett område som präglas av såväl stora skalfördelar som behov av spetskompetens, inte minst inom miljöteknikområdet, är den ledningsbundna infrastrukturen. Elnät, fjärrvärme, VA och bredband är vitala funktioner för ett samhälle och dess utveckling. Dessa verksamheter kännetecknas av stora investeringskostnader som om de kan fördelas på flera kunder ger en lägre kostnad för de tjänster som levereras. De företag som verkar inom området är i huvudsak statliga eller kommunala bolag. Även privata företag förekommer, men de utgör en klar minoritet. Med dagens lagstiftning är spelreglerna olika för de olika aktörerna.

Ett bolag som ägs av en svensk kommun lyder under kommunallagens lokaliseringsprincip och får därmed, med vissa undantag, enbart verka inom den egna kommunen. I ellagen finns ett undantag från kommunallagens lokaliserings- och självkostnadsprinciper. I fjärrvärmelagen finns ett begränsat och mer otydligt undantag från lokaliseringsprincipen som innebär att ett kommunalt ägt fjärrvärmebolag får bedriva verksamhet i den egna kommunens närhet. Vi anser att kommunallagens lokaliseringsprincip hämmar utvecklingen av nya och innovativa miljötekniska lösningar genom att styra mot alternativ som är mindre kostnadseffektiva och som har sämre miljöprestanda.

Sammantaget anser vi – i likhet med vad som sägs i motionerna 2011/12: N343 (S) och 2011/12:N311 (MP) – att riksdagen genom ett tillkännagivande till regeringen ska begära förslag på ändringar i lagstiftningen så att en motsvarighet till det s.k. elundantaget gör att även övrig ledningsbunden infrastruktur omfattas. Därmed skulle kommunala bolag, i synnerhet energibolag, ges möjlighet att verka på lika villkor som statliga och privata bolag. De båda nyssnämnda motionerna tillstyrks. Motion 2011/12: N381 (C) avstyrks.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2011/12:77 Tredje inretnadspaketet för el och naturgas – vissa genomförandeåtgärder:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i naturgaslagen (2005:403).

Följdmotionen

2011/12:N5 av Lars Isovaara (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vid bildandet av ett samriskföretag ska upprättandet och genomförandet av övervakningsplanen endast godkännas och kontrolleras av den nationella tillståndsmyndigheten eller genom bilaterala avtal mellan nationella tillståndsmyndigheter.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:N236 av Robert Halef (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av elmarknadens funktionssätt.

2011/12:N242 av Christer Nylander m.fl. (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för sänkt elpris i södra Sveriges elprisområde.

2011/12:N274 av Phia Andersson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av avregleringen av elmarknaden.

2011/12:N280 av Anders Åkesson (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett förslag till regelverk för elnätsföretag i syfte att undvika stora kostnadssteg i prissättningen vid anslutning av fastigheter till det fasta elnätet.

2011/12:N284 av Louise Malmström och Thomas Strand (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över ellagstiftningen för att uppmuntra små anläggningar.

2011/12:N285 av Adnan Dibrani och Hans Hoff (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn och en bättre kontroll av elmarknaden.

2011/12:N297 av Leif Pettersson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ellagen.

2011/12:N309 av Gunnar Axén och Andreas Norlén (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om differentierad avbrottsersättning.

2011/12:N311 av Annika Lillemets m.fl. (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utöka det s.k. elundantaget från kommunallagens lokaliseringprincip till att omfatta även övrig ledningsbunden infrastruktur.

2011/12:N342 av Lars Johansson m.fl. (S):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av avregleringarnas effekter inom järnvägen och energisystemet.

2011/12:N343 av Lars Johansson m.fl. (S):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda avregleringarnas effekter på energimarknaden.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunala bolags förutsättningar för att agera på energimarknaden.

2011/12:N364 av Kent Persson m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning kring effektreserven.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning för att förbättra Nordpools funktionssätt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning av energibolagens affärsmetoder.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om övervakningen av prisfluktuationer på kärnkrafts- och vattenkraftsproduktion.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kabelutbyggnaden.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning kring alternativa affärsmetoder inom elmarknaden.

2011/12:N381 av Johan Linander (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn bör göras av utformningen av de kommunala kompetensreglerna på energiområdet.

BILAGA 2**Regeringens lagförslag****1 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)**

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om ellagen (1997:857)

dels att 13 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 3 kap. 17 b §, 4 kap. 1 a § och 12 kap. 15 §, samt närmast före 12 kap. 15 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.*17 b §*

Ett samriskföretag ska upprätta och genomföra en övervakningsplan, om

1. företaget har bildats för att genomföra ett samarbete som syftar till att integrera marknader för el i Norden och Europeiska unionen, och

2. det bland de företag som har bildat samriskföretaget finns nätföretag som ingår i samma koncern som företag som, utan att vara produktionsföretag som avses i 1 i §, bedriver produktion av eller handel med el.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som företaget ska vidta för att förhindra diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende gentemot övriga aktörer på elmarknaden. I planen ska särskilt anges de särskilda skyldigheter som företagets anställda har för att förhindra detta.

Övervakningsplanen ska godkännas av byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter. Planen ska ges in till byrån för prövning av sådant godkännande.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (EUT L 211, 14.8.2009, s. 55, Celex 32009L0072).

4 kap.*1 a §*

En nätkoncessionshavare får inte ingå avtal om tillträde till en ledning eller ett ledningsnät förrän de metoder som har använts för att utforma avtalsvillkoren har prövats av nätmyndigheten. Nätmyndigheten ska godkänna metoderna, om de kan antas leda till att avtalen uppfyller de krav som anges i 1 § första stycket. Prövningen ska dock inte omfatta metoder för att utforma avgifter för överföring av el och för anslutning.

Om nätmyndigheten inte godkänner de metoder som föreslås i en ansökan, ska myndigheten i beslutet ange de metoder som i stället ska tillämpas.

Beslut enligt första och andra styckena gäller omedelbart. Nätmyndigheten ska delge beslutet enligt 49 § första stycket 1 och andra stycket delgivningslagen (2010:1932).

12 kap.***Bevarande av information****15 §*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för elleverantörer att dokumentera och bevara uppgifter om leveransavtal, derivatinstrument och transaktioner som gäller sådana avtal eller instrument samt att på begäran lämna sådana uppgifter till en svensk myndighet eller Europeiska kommissionen.

13 kap.**5 §²**

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. 18–20 §§, 3 kap. 3, 6–8, 9 b, 11, 14 och 15 §§, 4 kap. 6, 7 och 10 §§, 5 kap. 3, 11–13, 15–17, 26 och 27 §§, 8 kap. 4 a § samt 12 kap. 8 och 11 §§, beslut av en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 2–4 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 8 kap. 2 § beordrats öka eller minska produktionen av el får överklagas *hos* allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till *kammarrätten*.

Regeringen *får* meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. 18–20 §§, 3 kap. 3, 6–8, 9 b, 11, 14 och 15 §§, 4 kap. 1 a, 6, 7 och 10 §§, 5 kap. 3, 11–13, 15–17, 26 och 27 §§, 8 kap. 4 a § samt 12 kap. 8 och 11 §§, beslut av en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 2–4 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 8 kap. 2 § beordrats öka eller minska produktionen av el får överklagas *till* allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till *kammarrätt*.

Regeringen *meddelar* föreskrifter om överklagande *till* regeringen av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som *har* meddelats med stöd av lagen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2012.

2. De nya bestämmelserna i 4 kap. 1 a § tillämpas dock inte på

a) sådana avtal om tillträde till en ledning eller ett ledningsnät som en nätkoncessionshavare ingår före den 1 januari 2013, eller

b) avtal som nätkoncessionshavaren ingår under tiden från det att en ansökan om metodprövning har lämnats in till nätmyndigheten till dess att myndigheten har meddelat beslut i ärendet, om ansökan har lämnats in före utgången av augusti 2012.

² Senaste lydelse 2009:892.

2 Förslag till lag om ändring i naturgaslagen (2005:403)

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om naturgaslagen (2005:403)²

dels att 9 kap. 5 och 6 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 9 kap. 5 § ska utgå,

dels att 1 kap. 7 a §, 4 kap. 2 §, 6 kap. 5 § och 9 kap. 1 och 4 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas fjorton nya paragrafer, 1 kap. 6 a §, 3 kap. 2 f, 10 a och 12 §§, 4 kap. 2 a–2 d §§ och 7–10 §§, 9 kap. 3 a § och 10 kap. 13 §, samt närmast före 3 kap. 12 §, 4 kap. 7, 9 och 10 §§ och 10 kap. 13 § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 a §

Med transmission avses i denna lag överföring av naturgas i en högtrycksledning eller ett nät som i huvudsak består av högtrycksledningar med undantag för högtrycksledning som huvudsakligen används i samband med lokal distribution av naturgas.

7 a §³

Med transmissionsnätsoperatör avses i denna lag den som bedriver överföring av naturgas i en högtrycksledning eller ett nät som i huvudsak består av högtrycksledningar med undantag för högtrycksledning som huvudsakligen används i samband med lokal distribution av naturgas.

Med transmissionsnätsoperatör avses i denna lag den som bedriver transmission.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG (EUT L 211, 14.8.2009, s. 94, Celex 32009L0073).

² Senaste lydelse av 9 kap. 5 § 2011:713.

³ Senaste lydelse 2011:713.

3 kap.*2 f §*

Om en transmissionsnätsoverator bedriver även annan verksamhet än transmission, ska operatören säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionen inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet.

Om en transmissionsnätsoverator ingår i en koncern, ska operatören säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionen inte görs tillgängliga för företag i koncernen som bedriver annan verksamhet.

Första och andra styckena hindrar inte att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission görs tillgängliga för företag eller delar av företag som bedriver annan verksamhet, om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion.

10 a §

Ett samriskföretag ska upprätta och genomföra en övervakningsplan, om

1. företaget har bildats för att genomföra ett samarbete som syftar till att integrera marknader för naturgas i Norden och Europeiska unionen, och

2. det bland de företag som har bildat samriskföretaget finns en transmissionsnätsoverator som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som företaget ska vidta för att förhindra diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende gentemot övriga aktörer på naturgasmarknaden. I planen ska dessutom anges de särskilda skyldigheter

som företagets anställda har för att förhindra detta.

Övervakningsplanen ska godkännas av byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter. Planen ska ges in till byrån för prövning av sådant godkännande.

Offentliggörande av information

12 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för en transmissionsnätsoperatör att offentliggöra information som har betydelse för naturgasmarknadens funktion.

4 kap.

2 §

Ett företag som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får inte bedriva handel med naturgas.

I ett sådant företag får inte en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver handel med naturgas.

Ett företag som innehar en lagringsanläggning får inte bedriva produktion av eller handel med naturgas. Om ett sådant företag ingår i en koncern, ska dess organisation och beslutsordning vara skild från företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas.

En styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som innehar en lagringsanläggning får inte samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas.

2 a §

Ett företag som innehar en lagringsanläggning och ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas får inte bevilja anställda i ledande ställning löner eller andra förmåner som grundar sig på resultatet i de

delar av koncernen som bedriver sådan produktion eller handel.

2 b §

Ett företag som innehar en lagringsanläggning och ingår i en koncern där ett annat företag bedriver produktion av eller handel med naturgas ska, tillsammans med sitt moderföretag, se till att det har en i förhållande till övriga företag i koncernen faktisk och självständig beslutanderätt när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll och utbyggnad av anläggningen.

Första stycket hindrar inte att moderföretaget har sådan insyn och utövar sådan styrning av anläggningsföretaget som krävs för att säkerställa en rimlig avkastning på de investeringar som gjorts i anläggningsföretaget. Moderföretaget får dock inte ge instruktioner åt anläggningsföretaget om företagets löpande förvaltning eller beslut att bygga eller modernisera en lagringsanläggning, om inte instruktionerna avser åtgärder eller beslut som går utöver de ekonomiska ramar som fastställts av anläggningsföretagets bolagsstämma eller motsvarande organ.

2 c §

Om ett företag som innehar en lagringsanläggning bedriver även annan verksamhet än lagring av naturgas, ska företaget säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om lagringen inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet.

Ett företag som innehar en lagringsanläggning och ingår i en koncern ska säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om lagringen inte görs tillgäng-

liga för företag i koncernen som bedriver annan verksamhet.

Första och andra styckena hindrar inte att kommersiellt känsliga uppgifter om lagringen görs tillgängliga för företag eller delar av företag som bedriver annan verksamhet, om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion.

2 d §

Bestämmelserna i 2 c § om företag som innehar en lagringsanläggning och om lagring av naturgas gäller även företag som innehar en förgasningsanläggning och drift av en sådan anläggning.

Övervakningsplan

7 §

Ett företag som innehar en lagringsanläggning och ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas ska upprätta en övervakningsplan och se till att planen följs.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som företaget ska vidta för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på naturgasmarknaden. I planen ska anges de särskilda skyldigheter som företagets anställda har för att motverka detta.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen.

8 §

Den som är skyldig att upprätta en övervakningsplan enligt 7 § ska årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits. Rapporten ska ges in till tillsyns-

myndigheten och i samband med detta offentliggöras av ingivaren.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om offentliggörandet av den årliga rapporten.

Undantag från kraven på innehavare av lagringsanläggningar

9 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om undantag från de skyldigheter som följer av 2–2 b, 7 och 8 §§.

Offentliggörande av information

10 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för företag som innehar en lagrings- eller förgasningsanläggning att offentliggöra information som har betydelse för naturgasmarknadens funktion.

6 kap.

5 §⁴

Den som bedriver överföring av naturgas får inte börja tillämpa sin avgift och övriga villkor för sådan anslutning som avses i 3 kap. 5 § eller sin *överföringstariff* förrän de metoder som har använts för att utforma avgiften eller tariffen har godkänts av tillsynsmyndigheten. Godkännande ska lämnas, om metoderna kan antas leda till att avgiften eller tariffen uppfyller kraven på att den ska vara objektiv och icke-diskriminerande.

Den som bedriver överföring av naturgas eller innehar en *förgasningsanläggning* får inte börja tillämpa sin avgift och övriga villkor för sådan anslutning som avses i 3 kap. 5 § eller sin *tariff för överföring eller tillträde* förrän de metoder som har använts för att utforma avgiften eller tariffen har godkänts av tillsynsmyndigheten. Godkännande ska lämnas, om metoderna kan antas leda till att avgiften eller tariffen uppfyller

⁴ Senaste lydelse 2010:1976.

kraven på att den ska vara objektiv och icke-diskriminerande.

Om tillsynsmyndigheten inte godkänner de metoder som avses med en ansökan, ska myndigheten i beslutet ange de metoder som i stället ska tillämpas.

Beslut enligt första och andra styckena gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten ska delge sådana beslut enligt 49 § första stycket 1 och andra stycket delgivningslagen (2010:1932).

9 kap.

1 §⁵

Den som har ansökt om koncession som avser byggande av en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får, om den berörda ledningen eller anläggningen är av större omfattning, beviljas undantag från skyldigheterna enligt 3 kap. 2–2 d, 5, 6 och 8–10 §§, 4 kap. 2, 5 och 6 §§ samt 6 och 7 kap.

Detsamma gäller den som har ansökt om koncession som avser ett väsentligt utökande av kapaciteten i en befintlig sådan ledning eller anläggning.

Ett beslut om undantag enligt andra stycket får endast avse den utökade kapaciteten i den berörda ledningen eller anläggningen.

Den som har ansökt om koncession som avser byggande av en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får, om den berörda ledningen eller anläggningen är av större omfattning, beviljas undantag från skyldigheterna enligt 3 kap. 2–2 d, 5 och 6 §§, 4 kap. 5 och 6 §§, 6 kap. 1–3, 4 och 5 §§ och 7 kap. 5 § samt föreskrifter som har meddelats med stöd av 6 kap. 3 a §.

Ett beslut om undantag får avse hela eller en del av kapaciteten i den berörda ledningen eller anläggningen.

3 a §

Innan ett beslut om undantag meddelas ska villkor fastställas för hanteringen av kapacitet.

Villkoren ska säkerställa att

1. alla potentiella användare av ledningen eller anläggningen får möjlighet att anmäla sitt intresse för att teckna avtal om viss kapacitet innan kapaciteten fördelas, och

2. den kapacitet som inte används görs till föremål för handel på en marknad och att den som har tecknat avtal om kapacitet

⁵ Senaste lydelse 2011:713.

har möjlighet att bedriva sådan handel.

Den som har ansökt om undantag ska ha fördelat kapaciteten inom sex månader efter det att villkor har fastställts enligt första och andra styckena. Ett undantag får inte beviljas innan kapaciteten har fördelats.

4 §

Ärenden om undantag enligt 1 § prövas av regeringen efter ansökan.

Regeringen meddelar föreskrifter om i vilka fall frågor enligt detta kapitel prövas av byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter och i vilka fall de prövas av tillsynsmyndigheten.

Tillsynsmyndigheten skall utreda ärenden som anges i första stycket och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning. Tillsynsmyndigheten skall därvid offentliggöra sitt yttrande.

10 kap.

Bevarande av information

13 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för naturgasleverantörer att dokumentera och bevara uppgifter om leveransavtal, derivatinstrument och transaktioner som gäller sådana avtal eller instrument samt att på begäran lämna sådana uppgifter till en svensk myndighet eller Europeiska kommissionen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2012.
 2. De nya bestämmelserna i 6 kap. 5 § första stycket tillämpas dock inte på
 - a) sådana tariffer för tillträde till en förgasningsanläggning som gäller för tiden före det räkenskapsår som börjar den 1 januari 2013 eller närmast därefter, eller

b) sådan tariff för tillträde till en förgasningsanläggning som anläggningens innehavare tillämpar från det att en ansökan om godkännande har lämnats in till tillsynsmyndigheten till dess att myndigheten har meddelat beslut i ärendet, om ansökan har lämnats in före utgången av augusti 2012.